

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Rzeszowie

LRZ.410.022.02.2020

Marek Bajdak
pełniący funkcję Prezydenta Miasta Rzeszowa
Urząd Miasta Rzeszowa
Rynek1
35-064 Rzeszów

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

PI/20/046 Zbieranie i oczyszczanie ścieków komunalnych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miasta Rzeszowa, Rynek 1 35-064 Rzeszów, dalej Urząd
Kierownik jednostki kontrolowanej	Tadeusz Ferenc, Prezydent Miasta Rzeszowa od 10 listopada 2002 r. do 17 lutego 2021 r. Marek Bajdak, pełniący funkcję Prezydenta Miasta Rzeszowa od 25 lutego 2021 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	– Planowanie, monitorowanie, koordynowanie i nadzorowanie realizacji zadań w zakresie gospodarki ściekowej; – Sprawowanie nadzoru nad postępowaniem ze ściekami komunalnymi; – Finansowanie zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2018 r. do 30 września 2020 r., z wykorzystaniem także dowodów powstałych przed i po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontroler	Roman Tadla, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/159/2020 z 7 października 2020 r. (akta kontroli str. 1-8)

¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia realizację przez Urząd, w latach 2018 – 2020 (do 30 września), zadań z zakresu gospodarki ściekowej.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Zadania te, w tym związane z realizacją Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK), zostały uwzględnione w obowiązujących w Urzędzie rozwiązaniach organizacyjnych. Gmina – jako posiadająca największą równoważną liczbę mieszkańców spośród gmin wchodzących w skład aglomeracji Rzeszów³ – na podstawie art. 93 ustawy z 20 lipca 2017 r. *Prawo wodne*⁴ zobowiązana była do prowadzenia spraw związanych z przygotowaniem i przekazywaniem dokumentacji dotyczącej działań podejmowanych w ramach tego programu. Działania w tym zakresie nie były prowadzone rzetelnie. Po przyłączeniu do Rzeszowa jedynej w Gminie Świlcza miejscowości wchodzącej w skład aglomeracji, przez trzy i pół roku nie zostały podjęte działania w celu wydania aktu prawa miejscowego określającego zgodnie ze stanem faktycznym dane dotyczące gmin objętych aglomeracją. Nieaktualne w tym zakresie dane zostały przekazane w ankiecie na potrzeby VI aktualizacji KPOŚK oraz w sprawozdaniach z realizacji tego programu w latach 2018 – 2019.

Ujęty w piątej aktualizacji KPOŚK (dalej AKPOSK 2017) zakres planowanych przedsięwzięć nie został ustalony w oparciu o racjonalne przesłanki możliwości ich sfinansowania. Niewiążące były zatem przedstawione w tym dokumencie dane dotyczące efektów realizacji tych przedsięwzięć.

W Urzędzie nie weryfikowano danych przekazywanych przez pozostałe gminy wchodzące w skład aglomeracji oraz Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Rzeszowie (dalej MPWiK) w celu sporządzenia sprawozdań z realizacji KPOŚK w latach 2018 – 2019. Skutkiem tego w sprawozdaniach tych, przekazanych do Państwowego Gospodarstwa Wody Polskie, wykazano błędne dane dotyczące równoważnej liczby mieszkańców gminy Tyczyn oraz przedsięwzięć realizowanych na obszarze tej gminy.

W sposób nierzetelny sprawowany był nadzór nad postępowaniem ze ściekami komunalnymi na obszarze Gminy. Urząd nie dysponował, niezbędnymi do właściwego nadzoru, wiarygodnymi danymi dotyczącymi nieruchomości, których właściciele korzystali z poszczególnych sposobów pozbywania się tych nieczystości. Kontrole prawidłowości postępowania ze ściekami prowadzone były w znikomym zakresie, a ich ustalenia nie były w pełni wykorzystywane.

Prowadzona w Urzędzie ewidencja zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków nie była aktualna, a zakres zawartych w niej danych nie stwarzał możliwości wykorzystania jej do określenia niezbędnej częstotliwości opróżniania zbiorników. W okresie objętym kontrolą nie weryfikowano danych dotyczących ilości ścieków zebranych i przekazanych do stacji zlewnej, wykazanych w sprawozdaniach przedsiębiorców prowadzących działalność w tym zakresie, istotnych dla ustalenia ewentualnych nieprawidłowości postępowaniu ze ściekami nieodprowadzanymi do sieci. Pomimo obowiązku określonego w art. 6

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Aglomeracji rozumianej jako teren, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków albo do końcowego punktu zrzutu tych ścieków – definicja określona w art. 86 ust. 3 pkt 1 ustawy z 27 lipca 2017 r. *Prawo wodne* (Dz. U. z 2020 r. poz. 310 ze zm.) oraz w art. 43 ust. 2 pkt 1 ustawy *Prawo wodne* z 18 lipca 2001 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 1121 ze zm.), obowiązującej w dniu przyjęcia uchwały przez Sejmik Województwa Podkarpackiego.

⁴ Dz. U. z 2020 r. poz. 310 ze zm.

ust. 6 ustawy z 13 września 1996 r. o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*⁵ Gmina nie zorganizowała opróżniania zbiorników bezodpływowych, w przypadkach gdy kontrola Straży Miejskiej wykazała brak dokumentów potwierdzających realizację tego obowiązku przez właścicieli nieruchomości.

W latach 2018 – 2020 (do końca trzeciego kwartału) w Urzędzie nie podejmowano działań w celu zwiększenia liczby użytkowników sieci kanalizacyjnej wybudowanej na obszarze Gminy. Nie identyfikowano nieruchomości, których właściciele zobowiązani byli do podłączenia do sieci i nie wszczęto ani jednego postępowania zmierzającego do wydania decyzji nakazującej właścicielowi nieruchomości wykonanie tego obowiązku. Nie prowadzono działań edukacyjno-informacyjnych i nie podjęto starań w celu zapewnienia dofinansowania do wykonania przyłączy do sieci.

Środki na realizację prowadzonych za pośrednictwem Urzędu przedsięwzięć w zakresie gospodarki ściekowej zabezpieczano były wyłącznie w budżecie Miasta, a ich wysokość wpływała na zakres realizowanych prac.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁶ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Planowanie, monitorowanie, koordynowanie i nadzorowanie realizacji zadań w zakresie gospodarki ściekowej

1.1. Organizacja zadań w zakresie gospodarki ściekowej

Opis stanu faktycznego

W obowiązujących w Urzędzie rozwiązaniach organizacyjnych uwzględniono realizację zadań związanych z KPOŚK. W *Regulaminie Organizacyjnym Urzędu Miasta Rzeszowa* (dalej Regulamin), nadanym zarządzeniem Prezydenta z 27 lutego 2013 r.⁷, wśród zadań Wydziału Inwestycji⁸ wyszczególniono: proponowanie do ujęcia, w Wieloletniej Prognozie Finansowej (WPF), przedsięwzięć wynikających z KPOŚK; współpracę w tym zakresie z sąsiednimi gminami, Biurem Rozwoju Miasta Rzeszowa i MPWiK oraz sporządzanie sprawozdań z tym związanych. Po zmianie Regulaminu, wprowadzonej zarządzeniem Prezydenta z 16 lipca 2020 r.⁹, Wydziałowi Inwestycji przypisano zadanie polegające na sporządzaniu, w ustalonych terminach, sprawozdawczości z realizacji tego programu. W Regulaminie, dla dwóch oddziałów tego Wydziału¹⁰, określono także ogólny obowiązek terminowego sporządzania sprawozdań i informacji z wykonania zadań inwestycyjnych i wykorzystania środków na ich realizację. Zadania w zakresie zbierania danych i informacji dotyczących realizacji KPOŚK uwzględniono w zakresie czynności pracownika na stanowisku głównego specjalisty w Wydziale Inwestycji.

⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 1439 ze zm.

⁶ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁷ Zarządzenie nr 19/2013

⁸ Oddziału Ewidencjonowania, Monitorowania i Rozliczania Inwestycji

⁹ Zarządzenie nr 47/2020 – zmiana w zakresie struktury Urzędu oraz szczegółowych zadań jego wydziałów

¹⁰ W Regulaminie 2013 dla Oddziału Ewidencjonowania, Monitorowania i Rozliczania Inwestycji i Oddziału Realizacji Inwestycji, w Regulaminie 2020 dla Oddziału Przygotowania Inwestycji i Oddziału Realizacji Inwestycji

W Regulaminie, obowiązek przygotowania i prowadzenia zadań inwestycyjnych przez Wydział Inwestycji określono bez uszczegółowienia tematyki tych zadań. W ten sam sposób, obowiązek ich realizacji określono w zakresach czynności pracowników tego wydziału. Zakresy czynności pracowników Oddziału Przygotowania Inwestycji obejmowały przygotowanie do realizacji przydzielonych zadań inwestycyjnych ujętych w budżecie Miasta, w stopniu umożliwiającym uzyskanie pozwolenia na budowę (zgłoszenie robót) oraz przygotowanie materiałów do przeprowadzenia procedury przetargowej na wykonanie robót budowlanych. Pracownikom Oddziału Realizacji Inwestycji przypisano zadanie polegające na realizacji i rozliczeniu inwestycji ujętych w budżecie Miasta oraz WPF.

Dyrektor Wydziału Inwestycji wyjaśniła, że zadania inwestycyjne ujęte w budżecie Miasta Rzeszowa przydzielane są na podstawie poleceń Dyrektora Wydziału. W chwili obecnej zadania dotyczące prowadzenia inwestycji w zakresie zbierania ścieków komunalnych są prowadzone tylko w przypadku porządkowania kanalizacji, tj. przepinania kanalizacji sanitarnej do właściwych ciągów kanalizacyjnych i odłączania od kanalizacji deszczowej. Zadania te dotychczas prowadzili inspektorzy o właściwym kierunku i posiadanych uprawnieniach sanitarnych. Inspektorzy Oddziału [Oddziału Realizacji Inwestycji], podinspektorzy oraz główny specjalista równolegle pełnią samodzielne funkcje techniczne w budownictwie polegające na sprawowaniu nadzoru inwestorskiego nad realizacją przydzielonych zadań inwestycyjnych, zgodnie z przepisami prawa budowlanego i posiadanyymi uprawnieniami. W wydziale pracuje pięciu inspektorów branży sanitarnej.

(akta kontroli str. 9-13, 16-18)

W Regulaminie, Wydziałowi Inwestycji przypisano nadzór na przedsiębiorstwem wodno-kanalizacyjnym. Wśród zadań Wydziału wymieniono prowadzenie spraw związanych z nadzorem merytorycznym i monitorowanie sytuacji ekonomiczno-finansowej spółek Miasta, a także zadanie polegające na realizowaniu ustaleń Prezydenta działającego jako Zgromadzenie Wspólników MPWiK oraz na wspomaganiu nadzoru Prezydenta nad tą spółką. Zadania te – a także polegające na ścisłej współpracy z wydziałami i jednostkami organizacyjnymi w zakresie umów na świadczenie usług na rzecz mieszkańców Rzeszowa przez spółki, w których Miasto jest jedynym udziałowcem – uwzględniono w zakresie czynności pracownika na stanowisku głównego specjalisty w tym wydziale.

Zgodnie z Regulaminem, Wydział Gospodarki Komunalnej obowiązany był realizować zadania polegające na: przygotowywaniu zezwoleń na zbiorowe odprowadzanie ścieków; prowadzenie spraw związanych z dopłatami do cen ścieków, dla przedsiębiorców świadczących usługi ich odprowadzenia¹¹; prowadzeniu ewidencji zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków; prowadzeniu postępowań i przygotowywaniu decyzji w sprawach związanych z odprowadzeniem nieczystości ciekłych z nieruchomości¹².

Żadnej komórce organizacyjnej Urzędu nie zostały konkretnie przypisane obowiązki w zakresie:

- identyfikowania nieruchomości niepodłączonych do istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej oraz egzekwowania od ich właścicieli obowiązku podłączenia tych nieruchomości do ww. sieci;
- kontroli gromadzenia nieczystości ciekłych w zbiornikach bezodpływowych oraz częstotliwości ich opróżniania, w tym kontroli zawartych umów na ich opróżnianie;

¹¹ Zadania Referatu Gospodarki Komunalnej

¹² Zadania Oddziału Gospodarowania Odpadami

- prowadzeniu ewidencji udzielonych i cofniętych zezwoleń na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych;
- kontroli spełniania wymagań przez przedsiębiorców ubiegających się o wydanie ww. zezwoleń oraz weryfikacji sprawozdań składanych przez tych przedsiębiorców;
- zapewnienia opróżniania zbiorników bezodpływowych w przypadkach gdy właściciele nieruchomości nie zawarli umów na opróżnianie zbiorników;
- nadzoru nad realizacją zadań w zakresie postępowania ze ściekami komunalnymi, przez inne jednostki lub podmioty, na obszarach nieobjętych siecią kanalizacyjną.

Sekretarz Miasta Rzeszowa wyjaśnił, że Regulamin określa ramowy przedmiot i zakres działania poszczególnych wydziałów, a ich uszczegółowienie następuje w zakresach czynności pracowników realizujących re zadania.

Wymienione wyżej zadania, nieprzypisane w Regulaminie żadnej komórce organizacyjnej Urzędu, zostały uwzględnione w zakresach czynności dwóch inspektorów w Wydziale Gospodarki Komunalnej. Wyszczególniono w nich łącznie następujące zadania:

- prowadzenie postępowań oraz opracowywanie projektów decyzji w sprawie wykonania, przez właścicieli nieruchomości, obowiązków przyłączenia nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej lub – w przypadku gdy budowa sieci kanalizacyjnej jest technicznie albo ekonomicznie nieuzasadniona – wyposażenia nieruchomości w zbiornik bezodpływowy bądź przydomową oczyszczalnię ścieków;
- prowadzenie i aktualizacja ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków oraz analizowanie tej ewidencji w celu kontroli częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych oraz kontroli częstotliwości i sposobu pozbywania się komunalnych osadów ściekowych z przydomowych oczyszczalni ścieków;
- bieżące analizowanie danych pod kątem odbioru nieczystości ciekłych z posesji i przekazywanie informacji do Straży Miejskiej celem przeprowadzenia kontroli;
- przygotowywanie wzoru wniosku o udzielenie zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych oraz przygotowywanie projektu uchwały w sprawie wymagań jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o takie zezwolenie;
- przygotowywanie zezwoleń dla przedsiębiorców (opracowywanie projektów decyzji) na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych oraz dokonywanie kontrolnego sprawdzania faktów podanych przez przedsiębiorców we wnioskach o udzielenie zezwolenia;
- prowadzenie, w formie elektronicznej, ewidencji udzielonych i cofniętych ww. zezwoleń;
- organizowanie i udział w kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorców w zakresie zgodności z udzielonym zezwoleniem;
- zorganizowanie opróżniania zbiorników bezodpływowych w przypadkach gdy właściciele nieruchomości nie zawarli umów na ich opróżnianie oraz przygotowywanie decyzji ustalających: obowiązek i terminy uiszczania opłat za opróżnianie zbiorników bezodpływowych, wysokość stawek, sposób i terminy udostępniania zbiorników bezodpływowych w celu ich opróżnienia.

(akta kontroli str. 9-13, 19-38)

W okresie objętym kontrolą obowiązywały dwa *Regulaminy utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Miasto Rzeszów*¹³. Określono w nich takie same zasady i warunki dotyczące gospodarki ściekowej:

- nieczystości ciekłe z nieruchomości powinny być odprowadzane do kanalizacji sanitarnej; dopuszcza się odprowadzenie nieczystości ciekłych do zbiornika bezodpływowego lub do przydomowej oczyszczalni ścieków bytowych, jeżeli brak jest w rejonie kolektora kanalizacji sanitarnej;
- nieczystości ciekłe powinny być usuwane z nieruchomości z częstotliwością gwarantującą, że nie nastąpi wypływ ze zbiornika – zwłaszcza wynikający z jego przepełnienia – a także zanieczyszczenie powierzchni i wód podziemnych, jednak nie rzadziej niż raz na pół roku;
- usuwanie nieczystości ciekłych z szaleków przenośnych powinno odbywać się z częstotliwością zapobiegającą ich przepełnieniu, jednak nie rzadziej niż jeden raz w tygodniu.

(akta kontroli str. 9-13)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie, nie stwierdzono nieprawidłowości.

1.2. Weryfikacja aglomeracji

Opis stanu
faktycznego

W okresie objętym kontrolą obowiązywała uchwała Sejmiku Województwa Podkarpackiego z 27 lutego 2012 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Rzeszów¹⁴, zmieniona uchwałą Sejmiku z 27 marca 2017 r.¹⁵ Uchwały te zostały przyjęte zgodnie z ich projektami, wniesionym pod obrady Sejmiku przez Zarząd Województwa Podkarpackiego¹⁶. Przyjęcie uchwały z 27 lutego 2012 r. zostało poprzedzone pozytywnym zweryfikowaniem, przez Sejmik, propozycji planu aglomeracji, przedłożonej przez Prezydenta, a uchwały z 27 marca 2017 r. – po pozytywnym zweryfikowaniu wniosku Prezydenta o aktualizację równoważnej liczby mieszkańców¹⁷ (dalej RLM). Propozycje planu aglomeracji zostały pozytywnie zaopiniowane przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie¹⁸.

W uchwałach określono miejscowości objęte aglomeracją:

- miasto Rzeszów;
- w gminie Boguchwała – Kielanówka, część miejscowości Raclawówka;
- w gminie Głogów Małopolski – część miejscowości Pogwizdów Nowy wchodzącej w obszar Strefy Aktywności Gospodarczej „Dworzysko”, część miejscowości

¹³ Wprowadzone uchwałami Rady Miasta Rzeszowa: nr XXVII/567/2016 z dnia 17 maja 2016 r. oraz nr XXVI/532/2020 z dnia 22 stycznia 2020 r.

¹⁴ Uchwała Nr XVIII/309/12 w sprawie likwidacji dotychczasowej aglomeracji Rzeszów oraz wyznaczenia nowej aglomeracji Rzeszów.

¹⁵ Uchwała Nr XXXIV/605/17 w sprawie zmiany aglomeracji Rzeszów

¹⁶ Uchwała Nr 114/2602/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z 7 lutego 2012 r. w sprawie wniesienia pod obrady Sejmiku Województwa Podkarpackiego projektu uchwały Sejmiku w sprawie likwidacji dotychczasowej aglomeracji Rzeszów oraz wyznaczenia nowej aglomeracji Rzeszów oraz uchwała Nr 283/5663/17 Zarządu Województwa Podkarpackiego z 14 marca 2017 r. w sprawie wniesienia pod obrady Sejmiku Województwa Podkarpackiego projektu uchwały Sejmiku w sprawie zmiany aglomeracji Rzeszów.

¹⁷ Równoważna liczba mieszkańców – ładunek substancji organicznych biologicznie rozkładalnych wyrażonych jako wskaźnik pięciodobowego zapotrzebowania tlenu (BZT₅), w ilości 60 g tlenu na dobę (art. 86 ust. 3 pkt 3 ustawy Prawo wodne).

¹⁸ Dyrektor RZGW w Krakowie postanowieniem ZG-424-01/12 z 12 stycznia 2012 r. oraz pismem ZG-424-61/16 z 9 grudnia 2016 r.; RDOŚ w Rzeszowie postanowieniem WSI.400.4.2.2012.IK z 18 stycznia 2012 r. oraz pismem WSI.400.4.39.2016.IK z 8 grudnia 2016 r.

- Rudna Mała wchodzącej w obszar Podkarpackiego Parku Naukowo-Technologicznego – II etap;
- w gminie Krasne – Malawa, część miejscowości Krasne;
 - w gminie Świlcza – Bzianka;
 - w gminie Trzebownisko – części miejscowości Zaczernie oraz Jasionka, wchodzące w obszar Podkarpackiego Parku Naukowo-Technologicznego „Jasionka” – II etap;
 - w gminie Tyczyn – Borek Stary, Hermanowa, Kielnarowa, Matysówka, Tyczyn, z oczyszczalnią ścieków w Rzeszowie.

W uchwale z 27 lutego 2012 r. określono RLM w wysokości 199.049, a w uchwale z 27 marca 2017 r. – w wysokości 220.027. Zmienioną wartość RLM ustalono według stanu na 30 września 2016 r., na podstawie danych dotyczących liczby osób korzystających ze zbiorczej sieci kanalizacyjnej (205.475 stałych mieszkańców i 2.914 osób czasowo przebywających na terenie aglomeracji) oraz ładunku ścieków zrzucanych przez zakłady funkcjonujące na terenie aglomeracji, który odpowiadał 11.638 RLM.

W uchwałach nie określono innych danych dotyczących aglomeracji, w tym nie wymieniono przedsięwzięć planowanych do realizacji. Obowiązujące, w okresie przyjmowania uchwał, rozporządzenie Ministra Środowiska z 1 lipca 2010 r. *w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji*¹⁹ nie określało jakie dane zawierać miała uchwała w sprawie wyznaczenia aglomeracji.

(akta kontroli str. 39-89)

W okresie wyznaczenia aglomeracji w jej skład wchodziło siedem gmin. Decyzją Rady Ministrów, z dniem 1 stycznia 2017 r., wchodząca w skład aglomeracji miejscowość Bzianka została przyłączona do Rzeszowa. Tym samym, aglomeracja Rzeszów nie obejmowała już terenów gminy Świlcza. Od 1 stycznia 2017 r. w skład aglomeracji wchodziło sześć gmin, a w poszczególnych gminach zamieszkiwało:

- według stanu na koniec 2018 r. – w Rzeszowie – 191.377 osób, w Gminie Tyczyn – 8.582 osób na obszarze aglomeracji i 3.430 poza aglomeracją, w Gminie Boguchwała – 2.198 osób na obszarze aglomeracji i 18.800 poza aglomeracją, w Gminie Krasne – 3.998 osób na obszarze aglomeracji i 7.297 poza aglomeracją;
- według stanu na koniec 2019 r. – w Rzeszowie – 195.734 osób, w Gminie Tyczyn – 8.628 osób na terenie aglomeracji i 1.899 poza aglomeracją, w Gminie Boguchwała – 2.198 osób na obszarze aglomeracji i 18.956 poza aglomeracją, w Gminie Krasne – 4.056 osób na obszarze aglomeracji i 7.458 osób poza aglomeracją;
- według stanu na 30 września 2020 r. – w Rzeszowie – 195.445 osób, w Gminie Tyczyn – 8.636 osób na obszarze aglomeracji i 1.909 poza aglomeracją, w Gminie Boguchwała – 2.211 osób na obszarze aglomeracji i 18.989 poza aglomeracją.

Poza aglomeracją zamieszkiwali wszyscy mieszkańcy gminy Głogów Małopolski (według stanu na: 31 grudnia 2018 r. – 19.931 osób, 31 grudnia 2019 r. – 19.453 osoby, 30 września 2020 r. – 19.755 osób) oraz wszyscy mieszkańcy Gminy Trzebownisko (według stanu na: 31 grudnia 2018 r. – 21.551 osób, 31 grudnia 2019 r. – 21.925 osób, 30 września 2020 r. – 22.236 osób).

(akta kontroli str. 43-44, 90-105)

¹⁹ Dz. U. Nr 137, poz. 922 ze zm.

W dniu 2 lipca 2020 r. zainicjowane zostały działania w celu wyznaczenia aglomeracji w drodze uchwały Rady Miasta Rzeszowa, na podstawie art. 87 ust. 1 ustawy *Prawo wodne*. Do gmin wchodzących w skład aglomeracji Rzeszów oraz do MPWiK, Prezydent wystosował pismo w sprawie przekazania map z zaznaczonym obszarem, który obejmować miała nowa aglomeracja oraz danych dotyczących RLM. Niedostarczenie tych dokumentów w wyznaczonym terminie (do 30 lipca 2020 r.) oznaczać miało brak zainteresowania dalszą przynależnością do aglomeracji Rzeszów. W wyznaczonym terminie dokumenty zostały przekazane przez Gminy: Tyczyn, Trzebownisko, Krasne. Gmina Boguchwała poinformowała, aby nie uwzględniać jej przy uzgadnianiu zasięgu aglomeracji Rzeszów²⁰, oraz że zadania związane z odprowadzaniem ścieków w dalszym ciągu będzie realizować w oparciu o końcowy punkt ich zrzutu²¹, na podstawie umowy zawartej z MPWiK. W odpowiedzi na pismo Prezydenta z 1 września 2020 r., Gminy Tyczyn, Krasne, Trzebownisko oraz MPWiK przekazały kolejne dane i informacje niezbędne do wyznaczenia nowej aglomeracji. MPWiK przekazało także dane dotyczące zrzutu ścieków komunalnych z obszaru gminy Boguchwała. Granice aglomeracji zostały wyznaczone przez Biuro Rozwoju Miasta Rzeszowa²². Pismem z 8 października 2020 r. Prezydent poinformował ww. gminy o konieczności podjęcia przez rady gmin uchwał w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie porozumienia międzygminnego o przystąpieniu do aglomeracji Rzeszów, a w przypadku Gminy Boguchwała – o przystąpieniu do tej aglomeracji poprzez zrzut ścieków końcem rury. Opracowany został także projekt uchwały Rady Miasta Rzeszowa w sprawie zawarcia tego porozumienia.

(akta kontroli str. 106-138)

Wyznaczenie aglomeracji, zgodnie z projektem uchwały Rady Miasta Rzeszowa, zostało uzgodnione z PG Wody Polskie²³. Projekt uchwały Rady w sprawie wyznaczenia aglomeracji został uzgodniony z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Rzeszowie²⁴. Zawierał on elementy wymagane przepisem § 4 rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z 27 lipca 2018 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji²⁵. Załącznikami do projektu uchwały były:

- część opisowa, w której podano podstawę wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji oraz zawarto informacje o długości i rodzaju istniejącej i planowanej do budowy sieci kanalizacyjnej, liczbie stałych mieszkańców aglomeracji i liczbie osób czasowo w niej przebywających, wskaźniku koncentracji, przemyśle występującym w aglomeracji, oczyszczalni ścieków, systemie gospodarki ściekowej, strefach ochronnych ujęć wody, formach ochrony przyrody²⁶;

²⁰ W obszarze nowej aglomeracji Boguchwała zaplanowano ujęcie wszystkich terenów z tej gminy, które spełniały wymogi ustawy *Prawo wodne* oraz rozporządzenia w sprawie sposobu wyznaczania obszarów i granic aglomeracji (Dz. U. z 2018 r. poz. 1586), co miało usprawnić proces sprawozdawczy zarówno dla tej gminy jak i Gminy Miasto Rzeszów.

²¹ Miejsce przyłączenia systemu kanalizacji zbiorczej dla ścieków komunalnych w aglomeracji nieposiadającej oczyszczalni ścieków do systemu kanalizacji zbiorczej dla ścieków komunalnych w aglomeracji posiadającej oczyszczalnię ścieków.

²² Pismo Biura Rozwoju Miasta Rzeszowa z 23 września 2020 r. z załącznikami: mapą w skali 1:10,000 z zaznaczonym obszarem aglomeracji, wykazem pomników przyrody na terenie Rzeszowa i poza jego granicami, uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego z 25 września 2017 r. dotyczącą Hyżnieńsko-Gwoźnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, formularzem danych dla obszaru Natura 2000 Wisłok Środkowy z Dopływami, wykazem obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla miasta Rzeszowa.

²³ Postanowienie Dyrektora Zarządu Zlewni w Krośnie Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie RZ.ZZŚ.1.417.53.2020.MG z 29 grudnia 2020 r.

²⁴ Postanowienie WSI.400.4.153.2020.RW.2 z 30 grudnia 2020 r.

²⁵ Dz. U. poz.1586

²⁶ Na terenie aglomeracji nie występują obszary ochronne zbiorników wód śródlądowych.

- część graficzna przedstawiająca mapy w skali 1:10.000 z naniesionymi granicami: obszaru aglomeracji, terenu objętego zasięgiem kanalizacji zbiorczej, istniejącej oczyszczalni ścieków, administracyjnymi gmin, form ochrony przyrody, stref ochronnych ujęć wód.

W dniu 30 grudnia 2020 r. Rada Miasta Rzeszowa przyjęła uchwałę w sprawie wyznaczenia aglomeracji Rzeszów²⁷. Wyznaczono aglomerację o RLM równej 230.812, w skład której wchodzi miejscowości:

- miasto Rzeszów;
 - w gminie Krasne: Malawa, część miejscowości Krasne;
 - w gminie Trzebownisko: część miejscowości Zaczernie oraz część miejscowości Jasionka, wchodzące w obszar Podkarpackiego Parku Naukowo-Technologicznego „Jasionka” – II etap;
 - w gminie Tyczyn: Borek Stary, Hermanowa, Kielnarowa, Tyczyn.
- (akta kontroli str. 139-178)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie, stwierdzono nieprawidłowość polegającą na nierzetelnym weryfikowaniu aktualności danych dotyczących aglomeracji Rzeszów.

Stanem pożądanym – stanowiącym wyznacznik oceny według kryterium rzetelności – jest stan, gdy w wyniku zmian danych dotyczących aglomeracji, określonych w akcie prawa miejscowego ustanawiającego aglomerację, podejmowane są niezwłocznie działania w celu zaktualizowania tych danych.

W wyniku przyłączenia do Rzeszowa miejscowości Bzianka, z dniem 1 stycznia 2017 r. nieaktualne stały się dane określone w uchwale Sejmiku w sprawie wyznaczenia aglomeracji Rzeszów oraz w uchwale Sejmiku w sprawie zmiany tej aglomeracji, dotyczące nazw gmin, na terenie których zlokalizowana jest aglomeracja Rzeszów. Do 2 lipca 2020 r. nie zostały podjęte żadne działania w celu zaktualizowania tych danych, pomimo że od 1 stycznia 2018 r. prawo do wyznaczania aglomeracji posiadała Rada Miasta Rzeszowa.

Wskutek niezaktualizowania tych danych, w ankiecie przekazanej na potrzeby VI aktualizacji KPOŚK, dane dotyczące gmin wchodzących w skład aglomeracji, chociaż zgodne z obowiązującą uchwałą w sprawie wyznaczenia aglomeracji, nie były zgodne ze stanem faktycznym, zaistniałym po przyłączeniu do Rzeszowa miejscowości Bzianka.

Zastępca Prezydenta Miasta Rzeszowa wyjaśnił, że dokumenty potrzebne do przyjęcia uchwały Sejmiku w sprawie zmiany aglomeracji – w zakresie dotyczącym RLM – zostały przesłane do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego w październiku 2016 r., gdy Bzianka wchodziła jeszcze w skład Gminy Świlcza. Przy redagowaniu uchwały w Urzędzie Marszałkowskim – co miało miejsce w 2017 r. kiedy Bzianka była już częścią Rzeszowa – nieprawidłowo wpisano ją do Gminy Świlcza. *Brak wiedzy prawnej na temat konieczności powołania nowych aglomeracji był powodem niepodejmowania prac przed 2 lipca 2020 r. przy opracowaniu nowej aglomeracji Rzeszów.*

(akta kontroli str. 43-44, 106, 179-197)

²⁷ Uchwała nr XLI/851/2020

1.3. Planowanie zadań w zakresie gospodarki ściekowej na terenie aglomeracji i obszarach poza aglomeracją

Opis stanu faktycznego

W piątej aktualizacji KPOŚK (dalej: AKPOŚK 2017) określono, że na obszarze aglomeracji Rzeszów realizowane będą następujące przedsięwzięcia dotyczące kanalizacji sanitarnych:

- *Rozbudowa sieci kanalizacyjnej dla miasta Rzeszowa,*
- *Porządkowanie kanalizacji w obrębie ulic Dąbrowskiego, Reformackiej, Langiewicza, Przemysłowej i Boya-Żeleńskiego,*
- *Porządkowanie i rozbudowa systemu kanalizacji wodno-ściekowej na terenie miasta Rzeszowa, w tym zadanie Porządkowanie gospodarki kanalizacji sanitarnej i deszczowej w rejonie zlewni potoku Mikośka, etap II,*
- *Odprowadzenie wód opadowych w rejonie ul. Staszica²⁸,*
- *Budowa kanalizacji sanitarnej Kielnarowa, Borek Stary,*
- *Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Malawa.*

Zaplanowano także jedno przedsięwzięcie dotyczące oczyszczalni ścieków: *Budowę suszarni osadów wraz z modernizacją obiektów oczyszczalni.* Zakres zadań ujętych w AKPOŚK 2017 był zgodne z danymi przekazanymi przez Urząd w ankiecie na potrzeby tej aktualizacji.

Na realizację wszystkich zadań przewidziano nakłady finansowe w wysokości 75.878,6 tys. zł, z czego: na zadania dotyczące sieci – 27.503,6 tys. zł, a na zadanie dotyczące oczyszczalni ścieków – 48.375 tys. zł. Nakłady w wysokości 45.001,3 tys. zł przewidywano uzyskać ze źródeł zagranicznych, poprzez dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, a w wysokości 1.990 tys. zł – z pożyczki zaciągniętej w Narodowym Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Kwotę 28.887,3 tys. zł stanowić miały środki własne gmin oraz środki przedsiębiorstw wodno-kanalizacyjnych.

Dla wszystkich przedsięwzięć określonych w AKPOŚK 2017 ustalono jeden wspólny termin rozpoczęcia i zakończenia ich realizacji:

- rozpoczęcia budowy sieci kanalizacyjnej – 23 maja 2016 r. oraz prac związanych z modernizacją tej sieci – 1 marca 2018 r.;
- zakończenia budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnej – 31 grudnia 2021 r.;
- rozpoczęcia modernizacji oczyszczalni ścieków – 5 stycznia 2017 r.;
- zakończenia modernizacji oczyszczalni ścieków – 31 grudnia 2018 r.

(akta kontroli str. 198-212)

W okresie sporządzania AKPOŚK 2017 Urząd nie dysponował dokumentami dotyczącymi zakresu rzeczowego przedsięwzięć ujętych w tej aktualizacji. Zastępca Prezydenta wyjaśnił, że *na dzień opracowania założeń nie znano zakresu rzeczowego tych zadań jak również finansowego. Jedno z zadań, zgodnie z oświadczeniem inspektora nadzoru (...) nie powinno się znaleźć w KPOŚK, ponieważ nie dotyczy ścieków sanitarnych lecz tylko deszczowych – dotyczy to zadania „Odprowadzenie wód opadowych w rejonie ul. Staszica”. W czasie opracowania V KPOŚK jeszcze nie znano tego zakresu rzeczowego ani środków finansowych jakie będą potrzebne do realizacji również i tego zadania.*

(akta kontroli str. 213-217)

Przed ogłoszeniem²⁹ AKPOŚK 2017, na obszarze aglomeracji Rzeszów spełnione były dwa warunki wynikające z założeń gospodarki ściekowej, określonych

²⁸ Zadanie nie dotyczy kanalizacji sanitarnej – zgodnie z oświadczeniem inspektora nadzoru Wydziału Inwestycji Urzędu oraz pismem Zastępcy Prezydenta Miasta Rzeszowa zadanie to nie powinno się znaleźć w APOŚK 2017.

Dyrektywą Rady z 21 maja 1991 r. dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych (91/271/EWG). Spełniony był warunek wydajności oczyszczalni ścieków (wydajność ta miała przynajmniej odpowiadać ładunkowi generowanemu na obszarze aglomeracji) oraz warunek dotyczący jakości ścieków oczyszczonych i odprowadzonych z oczyszczalni³⁰. niespełniony był warunek wyposażenia aglomeracji w systemy zbierania ścieków komunalnych. Wskaźnik zbierania siecią, wyrażony w % RLM korzystających z sieci wynosił 97,5% (RLM korzystających z sieci kanalizacyjnej – 214.446, rzeczywista równoważna liczba mieszkańców³¹ RLM_{rz} – 220.027). Zgodnie z warunkiem dyrektywy 91/271/EWG, dla aglomeracji o RLM > 100 000 wskaźnik ten wynosić powinien co najmniej 98%. Warunek ten spełniony miał zostać po realizacji założonej w AKPOŚK 2017 rozbudowy sieci kanalizacyjnej. Założono wybudowanie 41 km sieci, co spowodować miało przyrost liczby rzeczywistych mieszkańców korzystających z systemu kanalizacyjnego o 3.690. Po zrealizowaniu założonej rozbudowy sieci kanalizacyjnej wskaźnik zbierania siecią wynosić miał 99,1%.

Określona w AKPOŚK 2017 wartość RLM_{rz} stanowiła sumę rzeczywistych mieszkańców aglomeracji, RLM przemysłu (z uwzględnieniem korzystania z sieci kanalizacyjnej i dostarczania ścieków do oczyszczalni taboru asenizacyjnym) oraz RLM osób czasowo przebywających w aglomeracji. Wartość RLM stanowiła sumę odpowiednich dla tych grup danych, dotyczących korzystających z sieci kanalizacyjnej. Przyjęte zostały wartości RLM, ustalone przez Urząd przy współpracy z MPWiK. RLM stałych mieszkańców stanowiła liczba osób zameldowanych na obszarze aglomeracji na pobyt stały oraz na pobyt czasowy trwający nieprzerwanie dłużej niż trzy miesiące (205.475). RLM zakładów przemysłowych, sektora usług i obiektów użyteczności publicznej (11.638) ustalono na podstawie dobowego sumarycznego ładunku BZT₅ ścieków generowanych przez te podmioty, przy założeniu, że BZT₅ = 60 [gO₂/m³] odpowiada jednemu RLM. RLM osób czasowo przebywających w aglomeracji określono na podstawie liczby zarejestrowanych miejsc noclegowych (2.914).

Wskaźnik zbierania siecią spełniający warunek dyrektywy 91/217/EWG został osiągnięty na obszarze aglomeracji w 2018 r. Według stanu na koniec tego roku wynosił on 98,3% (RLM korzystających z sieci kanalizacyjnej – 225.943, RLM_{rz} – 229.761).

(akta kontroli str. 199-212)

Określone w AKPOŚK 2017 zadania zostały zaplanowane na terenach miejscowości wyszczególnionych w uchwałach Sejmiku w sprawie wyznaczenia aglomeracji. Dwa spośród nich, planowane do realizacji na terenie Miasta

²⁹ Obwieszczenie Ministra Środowiska z 11 grudnia 2017 r. w sprawie ogłoszenia aktualizacji krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych (M. P. z 18 grudnia 2017 r., poz. 1183)

³⁰ Projektowa maksymalna wydajność oczyszczalni – RLM 398.000. Średnie roczne wartości wskaźników w ściekach odpływających z oczyszczalni ścieków: pięciodobowe biochemiczne zapotrzebowanie tlenu BZT₅ (mg O₂/l) – 5, chemiczne zapotrzebowanie tlenu ChZT_{CR} (mg O₂/l) – 44, zawiesiny ogólne (mg/l) – 10, azot ogólny (mg N/l) – 8, fosfor ogólny (mg P/l) – 1, przy najwyższych dopuszczalnych wartościach dla ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi z oczyszczalni ścieków w aglomeracji, określonych w załączniku nr 3 do uchylonego z dniem 2 lipca 2019 r. rozporządzenia Ministra Środowiska z 18 listopada 2024 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. poz. 1800) oraz w załączniku nr 3 do rozporządzenia Ministra Gospodarki Wodnej i Żeglugi Śródlądowej z 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych (Dz. U. poz. 1311), w wysokościach – odpowiednio – 15, 125, 35, 10, 1.

³¹ Rzeczywista równoważna liczba mieszkańców – suma liczby mieszkańców aglomeracji, wartości RLM pochodzącej od osób czasowo przebywających na terenie aglomeracji (zarejestrowane miejsca noclegowe) oraz wartości RLM pochodzącej z przemysłu występującego na terenie aglomeracji.

i dotyczące kanalizacji sanitarnej, realizowane były za pośrednictwem Urzędu. W obowiązującej w 2017 r. WPF³² uwzględniono jedno z tych zadań – *Porządkowanie kanalizacji sanitarnej w obrębie ulic: Dąbrowskiego, Reformackiej, Langiewicza, Przemysłowej i Boya-Żeleńskiego*. Na jego realizację przewidziano w niej 1.063,7 tys. zł. Ostatecznie, w WPF uchwalonej 18 grudnia 2018 r., na realizację tego zadania przewidziano 3.138,6 tys. zł. W prognozie tej nie uwzględniono zadania *Porządkowanie gospodarki kanalizacji sanitarnej i deszczowej w rejonie zlewni potoku Mikośka – etap II*. Zadanie to wprowadzono do WPF przyjętej uchwałą Rady³³ z 18 grudnia 2018 r., a następnie uwzględniono w WPF przyjętej uchwałą Rady³⁴ z 17 grudnia 2019 r. Określono, że łączne nakłady finansowe na realizację tego zadania wyniosą 2.051,4 tys. zł.

MPWiK realizował planowane w AKPOŚK 2017 zadania: *Budowa suszarni osadów wraz z modernizacją obiektów oczyszczalni ścieków oraz Rozbudowa sieci kanalizacyjnej dla Miasta Rzeszowa*. Zadania takie zostały uwzględnione w *Planie rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych MPWiK Sp. z o.o. w Rzeszowie na lata 2018 – 2020*, przyjętym uchwałą Rady Miasta Rzeszowa³⁵ z dnia 24 października 2017 r. W planie tym, na przedsięwzięcia związane z rozbudową sieci kanalizacji sanitarnej przewidziano 10.600 tys. zł netto, a na zadanie dotyczące oczyszczalni ścieków – 46.300 tys. zł netto.

(akta kontroli str. 43-44, 199-212, 218-257)

W okresie objętym kontrolą obowiązywały dwa *Regulaminy dostarczania wody i odprowadzania ścieków na terenie Gminy Miasto Rzeszów*, przyjęte uchwałami Rady Miasta Rzeszowa: z 26 marca 2013 r.³⁶ (dalej *Regulamin 2013*) oraz z 28 stycznia 2020 r.³⁷ (dalej *Regulamin 2020*). *Regulamin 2020* był zgodny z wymaganiami art. 19 ust. 5 ustawy z 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzeniu ścieków³⁸, a *Regulamin 2013* – z wymaganiami określonymi w art. 19 ust. 2 tej ustawy, w wersji obowiązującej do 11 grudnia 2017 r.

W zakresie odprowadzania ścieków, określono w nich – między innymi – że:

- przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne (dalej przedsiębiorstwo) świadczy usługi odprowadzania ścieków na podstawie pisemnej umowy zawartej z odbiorcą usług – zawarcie umowy następuje na pisemny wniosek osoby, której nieruchomość została przyłączona do sieci;
- przedsiębiorstwo ma obowiązek prowadzić kontrolę ilości i jakości odprowadzonych ścieków bytowych i przemysłowych oraz kontrolę przestrzegania warunków wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych;
- przedsiębiorstwo określa warunki techniczne przyłączenia do sieci kanalizacyjnej, w terminie nie dłuższym niż z 30 dni od dnia złożenia wniosku (podano co w szczególności powinny określać te warunki);
- przedsiębiorstwo dokonuje odbioru technicznego potwierdzającego sprawność techniczną wybudowanego przyłącza kanalizacyjnego.

Regulaminy zawierały także postanowienia dotyczące kontroli prac związanych z budową przyłączy kanalizacyjnych. W *Regulaminie 2013* określono, że przedsiębiorstwu przysługuje prawo kontroli wszelkich prac związanych z budową

³² Przyjętej uchwałą Rady Miasta Rzeszowa nr XLII/896/2017 z 25 kwietnia 2017 r. zmieniającą uchwałę w sprawie uchwalenia *Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Rzeszowa* oraz uchwałą nr LII/1195/2017 z 12 grudnia 2017 r. w sprawie uchwalenia *Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Rzeszowa*

³³ Uchwała nr III/46/2018 w sprawie uchwalenia *Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Rzeszowa*.

³⁴ Uchwała nr XXIII/507/2019 w sprawie uchwalenia *Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Rzeszowa*.

³⁵ Nr L/1089/2017

³⁶ Uchwała nr L/941/2013

³⁷ Uchwała nr XXVI/544/2020

³⁸ Dz. U. z 2019 r. poz. 1437 ze zm.

urządzeń kanalizacyjnych pod względem zgodności ich realizacji z wydanymi warunkami przyłączenia, projektem, pozwoleniem na budowę oraz obowiązującymi przepisami i normami, a w *Regulaminie 2020* – że przedsiębiorstwo dokonuje kontroli tych prac pod względem ich zgodności z wydanymi warunkami przyłączenia oraz uzgodnioną dokumentacją techniczną.

W *Regulaminie 2020* określono ponadto iż:

- przedsiębiorstwo ma obowiązek zapewnić minimalny poziom usług w zakresie odprowadzania ścieków za pomocą posiadanych urządzeń kanalizacyjnych do odprowadzania ścieków oraz należyte oczyszczanie ścieków w ilości nie mniejszej niż 0,5 m³ na dobę;
- dostępność usług kanalizacyjnych wynika z możliwości technicznych funkcjonującego systemu oraz położenia instalacji odbiorcy względem urządzeń przedsiębiorstwa;
- przedsiębiorstwo udostępnia wszystkim podmiotom, w tym zainteresowanym dostępem do usług kanalizacyjnych, wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń kanalizacyjnych – w przypadku gdy plany inwestycyjne poszczególnych inwestorów wyprzedzają plany inwestycyjne przedsiębiorstwa mogą oni wybudować z własnych środków urządzenia kanalizacyjne niezbędne do korzystania z usług przedsiębiorstwa (gdy istnieją techniczne możliwości przyjęcia ścieków do urządzeń kanalizacyjnych);
- na wniosek inwestora przedsiębiorstwo wydaje zapewnienie odbioru ścieków, a odmowa wydania zapewnienia następuje w przypadku gdy brak jest technicznych możliwości przyjęcia ścieków do urządzeń kanalizacyjnych;

a w *Regulaminie 2013*, że:

- odbiorca ponosi koszty budowy przyłącza do sieci oraz budowy pomieszczenia przewidzianego do lokalizacji urządzenia pomiarowego mierzącego ilość odprowadzonych ścieków, jego nabycia, zainstalowania i utrzymania;
- przedsiębiorstwo ma prawo odmówić przyłączenia do sieci w przypadku braku wystarczających mocy produkcyjnych lub odpowiednich warunków technicznych umożliwiających prawidłową realizację usługi oraz gdy sieć lub przyłącze zostało wykonane bez uzyskania zgody przedsiębiorstwa bądź niezgodnie z obowiązującymi przepisami i normami;
- poziom dostępu do usług kanalizacyjnych, w poszczególnych latach, wyznaczają wieloletnie plany rozwoju i modernizacji urządzeń kanalizacyjnych, opracowane na podstawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

W *Regulaminie 2013* wyszczególniono także obowiązki odbiorców usług odprowadzania ścieków.

(akta kontroli str. 14-15, 258-259)

Na lata 2018 – 2020 (do 30 września) nie były planowane, do realizacji przez Urząd, inne przedsięwzięcia niż określone w AKPOSK 2017 i dotyczące porządkowania kanalizacji sanitarnej w dwóch rejonach Rzeszowa, w tym dotyczące przyłączenia nowych użytkowników do sieci kanalizacyjnej, budowy i utrzymania stacji zlewnych, budowy przydomowych oczyszczalni ścieków.

Zastępca Prezydenta Miasta Rzeszowa wyjaśnił, że *Gmina Miasto Rzeszów nie planowała żadnych zadań związanych z szeroko rozumianą gospodarką ściekową, obecnie nie są to zadania gminy lecz przedsiębiorstw wodno-kanalizacyjnych. Również na stanowisku ds. KPOŚK nie są dokonywane analizy odnośnie przyłączenia nowych użytkowników, budowy i utrzymania stacji zlewnych, budowy przydomowych oczyszczalni ścieków oraz przewidywanych efektów rzeczowych*

i ekologicznych. Są to dane, które nie są uwzględniane w KPOŚK w ramach gminy. Przyrosty RLM, które są danymi w KPOŚK pozyskujemy ze sprawozdawczości MPWiK i są przekazywane do Wód Polskich.

(akta kontroli str. 213-217)

W dniu 31 października 2019 r. Urząd przekazał, do PG Wody Polskie, ankietę na potrzeby VI AKPOŚK. Po dokonaniu weryfikacji ankiety przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Rzeszowie (RZGW) wezwano Urząd do zmiany daty terminu zakończenia modernizacji oczyszczalni ścieków³⁹, wypełnienia kolumny dotyczącej dokumentów stanowiących podstawę wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji oraz kolumny dotyczącej ceny za 1 m³ ścieków, przewidywanej po zakończeniu realizacji planowanych inwestycji. RZGW dokonał też przeniesienia, do właściwej kolumny, danych dotyczących przyrostu rzeczywistych mieszkańców, którzy skorzystają z usług kanalizacyjnych w wyniku rozbudowy sieci⁴⁰. Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej wskazał na potrzebę analizy określonych w ankiecie całkowitych i niezbędnych nakładów inwestycyjnych na budowę sieci kanalizacyjnych⁴¹ oraz danych, na podstawie których ustalono, że ilość ścieków przypadająca na jednego mieszkańca w ciągu doby przekraczać będzie 220 m³. Urząd podtrzymał swoje stanowisko odnośnie poprawności tych danych. Wskazał na wysokie koszty specjalistycznych metod budowy sieci kanalizacyjnych – ze względu na konieczność posadowienia kolektora o dużych średnicach na znacznej głębokości w mocno uzbrojonym terenie – oraz konieczność budowy przepompowni ścieków, a także na dynamiczny rozwój miasta i przyjęcie przepustowości oczyszczalni ścieków – zgodnie z założeniami projektowymi – odpowiadającej przepływowi obliczonemu dla 2030 r.

(akta kontroli str. 179-194, 260-282)

W ankiecie na potrzeby VI aktualizacji KPOŚK zaproponowano siedem zadań w zakresie sieci kanalizacyjnych⁴² oraz jedno zadanie w zakresie oczyszczalni ścieków⁴³. Wszystkie zadania zaplanowano do realizacji na terenie Rzeszowa. W okresie sporządzania ankiety (październik 2019 r.) spełnione były wszystkie trzy warunki dyrektywy 91/271/EWG. Wskaźnik zbierania siecią wynosił 98,2% (RLMrz – 223.384, RLM korzystających z sieci – 219.369). W wyniku realizacji przedsięwzięć założono wybudowanie 19,1 km sieci kanalizacyjnej, co spowodować miało zwiększenie rzeczywistej liczby mieszkańców korzystających z sieci o 2.292. Po uwzględnieniu takiego przyrostu, wskaźnik zbierania siecią wynosić miał 99,2%, przy założeniu RLMrz pozostającym na poziomie z okresu sporządzania ankiety.

(akta kontroli str. 179-194)

³⁹ W ankiecie określono 30 września 2027 r., RZGW wskazał, że data nie może przekroczyć 31 grudnia 2026 r.

⁴⁰ W przekazanej ankiecie dane to zamieszczono w kolumnie dotyczącej przyrostu liczby rzeczywistych mieszkańców, którzy skorzystają z usług w wyniku wybudowania sieci na obszarach, o których mowa w § 3 ust. 5 rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z 27 lipca 2018 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszarów i granic aglomeracji (Dz. U. poz. 1586) nie wskazując, że sieć budowana będzie na tych obszarach.

⁴¹ W ankiecie podano, że planowane nakłady na wybudowanie 19,1 km sieci wyniosą 34.800 tys. zł. KZGW wskazał aglomeracje, w których koszt położenia 1 km sieci przekraczał 1 milion zł.

⁴² Budowa kanalizacji sanitarnej $\Phi 90 \div 315$ mm wraz z przepompownią ścieków (3 szt.) przy ul. Leśnej; Budowa sieci kanalizacji sanitarnej $\Phi 90 \div 200$ mm wraz z przepompownią ścieków (2 szt.) na terenie osiedla Budziwój w rejonie ul. Podleśnej i Nadziei; Budowa sieci kanalizacji sanitarnej $\Phi 160 \div 200$ mm wraz z przepompownią ścieków (3 szt.) od ul. Białogórskiej w kierunku osiedla Matysówka; Budowa sieci kanalizacji sanitarnej $\Phi 160 \div 200$ mm wraz z przepompownią ścieków (2 szt.) w rejonie ul. Załęskiej i ul. hr. Wandy Tarnowskiej; Budowa kolektora sanitarnego $\Phi 800 \div 1000$ mm od ul. ks. M. Kolbego do istniejącej przepompowni ścieków przy ul. Lubelskiej; Modernizacja systemu tłoczenia ścieków z przepompowni ul. Styki do oczyszczalni – budowa awaryjnego kolektora tłocznego; Modernizacja kolektorów syfonowego systemu przesyłu ścieków pod dnem rzeki Wisłok.

⁴³ Instalacja do przeróbki osadu surowego i nadmiernego metodą hydrolizy termicznej.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie, stwierdzono nieprawidłowość polegającą na nierzetelnym zaplanowaniu – w AKPOŚK 2017 – zadań do realizacji w ramach tego programu.

Stanem pożądanym – stanowiącym wyznacznik oceny według kryterium rzetelności – jest stan gdy zadania do realizacji w ramach KPOŚK planowane są w oparciu o dokumenty określające zakres zadań, ich przewidywane koszty oraz przewidywane do uzyskania efekty. Przy takim zaplanowaniu zadań możliwa jest ocena stanu ich realizacji, a w konsekwencji – realizacji całego programu.

W okresie sporządzania AKPOŚK 2017 Urząd nie dysponował takimi dokumentami. Zadania ujęto w AKPOŚK bez określonego dla nich zakresu rzeczowego, jako możliwe do realizacji w sytuacji uzyskania niezbędnych środków finansowych.

Wskutek takiego zaplanowania nie uzyskano możliwości oceny stanu zaawansowania zadań, a w konsekwencji – ocena stanu realizacji programu.

Zastępca Prezydenta wyjaśnił, że *zadania te zostały zaproponowane jako zadania rokujące dofinansowanie ze środków UE oraz zaplanowano, że te środki zostaną przyznane. Z perspektywy czasu miesiąca listopada 2020 r. należy stwierdzić, że nie było możliwości pozyskać na te zadania środków zewnętrznych UE ani NFOŚiGW. Przy realizacji tych zadań tylko ze środków własnych nie było możliwości zbilansowania finansowego zaplanowanych do realizacji zadań.*

(akta kontroli str. 212-217)

1.4. Monitorowanie realizacji zadań w zakresie gospodarki ściekowej na terenie aglomeracji (KPOŚK)

Opis stanu
faktycznego

W Urzędzie nie prowadzono bieżącego monitoringu stanu i postępu realizacji przedsięwzięć ujętych w AKPOŚK 2017 oraz uzyskiwanych efektów. Dyrektor Wydziału Inwestycji wyjaśniła, że *przy opracowywaniu sprawozdania z realizacji KPOŚK z poszczególnych lat występowało do gmin wchodzących w skład aglomeracji Rzeszów o przekazywanie stosownych danych oraz do MPWiK i wtedy podlegały one analizie.*

(akta kontroli str. 213-215)

W związku z obowiązkiem sporządzenia sprawozdań z realizacji KPOŚK za 2018 r., MPWiK oraz gminy wchodzące w skład aglomeracji przekazywały niezbędne informacje i dane, w tym o stanie realizacji przedsięwzięć ujętych w AKPOŚK 2017. Informacje te zostały przekazane w formie ankiet sprawozdawczych obowiązujących przy sporządzaniu sprawozdań. O przekazanie takich danych Urząd wystąpił pismem z 11 stycznia 2019 r. Sprawozdanie za 2019 r. zostało sporządzone na podstawie ankiety sprawozdawczej przekazanej przez MPWiK. Wyszczególniono w niej dane i informacje dotyczące poszczególnych gmin wchodzących w skład aglomeracji oraz dane zbiorcze. W sprawozdaniu przekazanym przez Urząd do PG Wody Polskie powielono dane zbiorcze z ankiety otrzymanej od MPWiK. W Urzędzie nie weryfikowano danych wykazanych w ankietach sprawozdawczych przekazanych przez MPWiK oraz gminy wchodzące w skład aglomeracji.

(akta kontroli str. 283-369)

W 2019 r. zakończono realizację jedyne ujętego w AKPOŚK 2017 zadania dotyczącego oczyszczalni ścieków – zadania pn. *Budowa suszarni mechanicznej osadów ściekowych wraz z modernizacją obiektów oczyszczalni ścieków w Rzeszowie*. Zadanie to realizowane było przez MPWiK. Poniesiono nakłady w wysokości 41.793,4 tys. zł (86,4% nakładów na to zadanie, określonych w AKPOŚK 2017 w wysokości 48.375 tys. zł).

W latach 2018 – 2020 (do 30 września) realizowano trzy spośród pięciu zadań dotyczących kanalizacji sanitarnej, ujętych w APOŚK 2017. Zadania te realizowano na terenie Miasta. W okresie tym wybudowano ogółem 9,9 km sieci kanalizacyjnej, na co poniesiono nakłady w wysokości 11.560,2 tys. zł. W AKPOŚK 2017 określono jedną kwotę nakładów na realizację wszystkich przedsięwzięć w zakresie sieci kanalizacyjnej oraz łączną długość sieci przewidywanej do wybudowania. Długość wybudowanej sieci stanowiła 24,1% długości zaplanowanej do budowy w AKPOŚK 2017 (41,0 km), a poniesione nakłady – 42% nakładów na budowę sieci, przewidywanych w AKPOŚK 2017 w wysokości 27.503,6 tys. zł.

W ramach KPOŚK, MPWiK realizował zadanie *Rozbudowa sieci kanalizacyjnej dla Miasta Rzeszowa*. Wybudowano 9,21 km sieci kanalizacyjnej, na co poniesiono nakłady w wysokości 8.135,7 tys. zł. Pozostałe dwa zadania dotyczące sieci realizowane były przez Urząd. W wyniku realizacji przedsięwzięcia *Porządkowanie gospodarki kanalizacji sanitarnej i deszczowej w rejonie zlewni potoku Mikośka – etap II*, wybudowano 0,14 km sieci kanalizacyjnej, na co poniesiono nakłady w wysokości 1.015,4 tys. zł. Efektem realizacji zadania *Porządkowanie kanalizacji sanitarnej w rejonie ulic Dąbrowskiego, Reformackiej, Langiewicza, Przemysłowej i Boya-Żeleńskiego* było wybudowanie 0,55 km sieci kanalizacyjnej. Nakłady poniesione na to przedsięwzięcie wyniosły 2.409,1 tys. zł.

Wyjaśnienia Zastępcy Prezydenta, dotyczące sposobu ustalania przedsięwzięć w ramach AKPOŚK 2017, podano w punkcie 1.3. tego wystąpienia.

(akta kontroli str. 213-217, 370-416)

Urząd nie dysponował dokumentacją źródłową umożliwiającą ustalenie rzeczywistych danych stanowiących podstawę obliczenia wskaźnika zbierania siecią oraz dotyczących liczby mieszkańców podłączonych do sieci. W sprawozdaniach z realizacji KPOŚK wskaźnik zbierania siecią obliczany był na podstawie danych wykazanych w ankietach sprawozdawczych przekazanych przez MPWiK oraz gminy wchodzące w skład aglomeracji. Według sprawozdania z realizacji KPOŚK w 2018 r. wskaźnik ten wynosił 98,34%, a sprawozdania za 2019 r. – 98,5%. W sprawozdaniach tych, dane dotyczące liczby mieszkańców aglomeracji uwzględniały liczbę wszystkich mieszkańców gminy Tyczyn – odpowiednio 12.012 oraz 10.527 – zamiast liczbę osób z tej gminy zamieszkujących na obszarze aglomeracji Rzeszów – odpowiednio – 8.582 oraz 8.628. W sprawozdaniu za 2018 r., w danych dotyczących liczby mieszkańców aglomeracji korzystających z sieci kanalizacyjnej uwzględniono 10.036 mieszkańców gminy Tyczyn, a w sprawozdaniu za 2019 r. – 9.374 mieszkańców, zamiast – odpowiednio – 7.096 oraz 7.879 mieszkańców⁴⁴. Uwzględnienie niepoprawnych danych dotyczących mieszkańców gminy Tyczyn nie miało istotnego wpływu na wartości wskaźnika RLM mieszkańców aglomeracji korzystających z sieci. Obliczony po skorygowaniu tych danych, na koniec 2018 r. wynosił 98,53%, a na koniec 2019 r. – 98,67% i był wyższy – odpowiednio – o 0,19 oraz 0,17 punktu procentowego od podanego w sprawozdaniach. Według sprawozdania za 2018 r. liczba rzeczywistych mieszkańców podłączonych do sieci kanalizacyjnej w roku sprawozdawczym zwiększyła się o 2.815, a według sprawozdania za 2019 r. – o 2.923.

(akta kontroli str. 213-217, 349-369, 417-418, 441-463)

Zgodnie z AKPOŚK 2017, terminem zakończenia realizacji inwestycji dotyczącej oczyszczalni ścieków był 31 grudnia 2018 r. Realizowaną w ramach tej inwestycji suszarnię osadów ściekowych uruchomiono 29 czerwca 2018 r. Do 2 kwietnia

⁴⁴ Dane dotyczące liczby mieszkańców uzyskane od Burmistrza Tyczyna, ustalone w oparciu o wskaźnik 3,6 mieszkańca na jeden budynek mieszkalnych podłączony do sieci kanalizacyjnej.

2019 r. trwały prace związane z modernizacją budynków, dróg i placów. Przyczyną opóźnień w rozpoczęciu, a w konsekwencji w zakończeniu realizacji inwestycji, były wnoszone przez wykonawców odwołania od rozstrzygnięć postępowań o udzielenie zamówienia publicznego.

W AKPOŚK 2017 określono jeden wspólny termin zakończenia realizacji przedsięwzięć w zakresie sieci kanalizacyjnej – 31 grudnia 2021 r. Do 30 września 2020 r. zrealizowano cztery spośród sześciu przedsięwzięć w ramach zadania *Rozbudowa sieci kanalizacyjnej dla miasta Rzeszowa*, trzy spośród pięciu części zadania *Porządkowanie gospodarki kanalizacji sanitarnej i deszczowej w rejonie zlewni potoku Mikośka* oraz trzy części zadania *Porządkowanie kanalizacji sanitarnej w rejonie ulic Dąbrowskiego, Reformackiej, Langiewicza, Przemysłowej i Boya-Żeleńskiego*. Zgodnie ze sprawozdaniami z realizacji KPOŚK, wykonane przedsięwzięcia spowodowały, iż na koniec 2018 r. oraz 2019 r. wskaźnik zbierania siecią spełniał warunek wyposażenia aglomeracji w systemy zbierania ścieków, określony w dyrektywie 91/271/EWG.

(akta kontroli str. 199-212, 370-416)

Sprawozdania z realizacji KPOŚK w latach 2018 – 2019 zostały terminowo przekazane do PG Wody Polskie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Rzeszowie. W dniu 31 stycznia 2019 r. przekazano sprawozdanie za 2018 r. Sprawozdanie poprawione przekazano 1 marca 2019 r. – 11 dni po otrzymaniu przez Urząd informacji o potrzebie dokonania korekt danych dotyczących szacunkowego udziału oczyszczalni ścieków w RLM korzystających z sieci (kolumna 73) oraz z taboru asenizacyjnego (kolumna 74). Zgodnie z instrukcją wypełniania ankiety sprawozdawczej, w kolumnach tych, w przypadku aglomeracji z jedną oczyszczalnią ścieków, należało podać wartości z kolumn dotyczących procent RLM korzystających z sieci (98,34%) i korzystających z taboru (1,54%), a nie jak podano – 100%. Korekty – poprzez zapisanie pełnej daty – wymagały także dane dotyczące terminu zakończenia realizacji inwestycji w zakresie oczyszczalni ścieków. Sprawozdanie za 2019 r. zostało przekazane 7 lutego 2020 r. PG Wody Polskie nie występowało o dokonanie korekt w tym sprawozdaniu.

(akta kontroli str. 349-369, 441-463)

Urząd nie weryfikował wiarygodności danych otrzymywanych w celu sporządzenia sprawozdań z realizacji KPOŚK w 2018 r. i 2019 r. – uwzględnionych następnie w tych sprawozdaniach – oraz nie dysponował dokumentami umożliwiającymi taką weryfikację. Ustalone w kontroli różnice pomiędzy danymi wykazanymi w sprawozdaniach a danymi faktycznymi dotyczyły liczb osób z gminy Tyczyn, zamieszkałych na obszarze aglomeracji oraz danych dotyczących efektów przedsięwzięć zrealizowanych na obszarze tej gminy. W sprawozdaniu za 2018 r., w danych dotyczących długości sieci kanalizacyjnej wybudowanej i odebranej w roku sprawozdawczym uwzględniono 0,6 km sieci wykonanej na obszarze gminy Tyczyn, a w sprawozdaniu za 2019 r. – 1,0 km takiej sieci. Dane dotyczące 2018 r. zostały przekazane w ankiecie sprawozdawczej przekazanej przez tę gminę, a dotyczące 2019 r. – w ankiecie sporządzonej i przekazanej do Urzędu przez MPWiK. Według informacji Gminy Tyczyn, przekazanej na potrzeby kontroli, w latach 2018 – 2019 Gmina ta nie realizowała przedsięwzięć związanych z budową kanalizacji sanitarnej, w ramach KPOŚK, na obszarze aglomeracji Rzeszów.

(akta kontroli str. 104-105, 284-292, 324-369, 417-468)

W okresie objętym kontrolą, na terenie Miasta zrealizowano 61 przedsięwzięć dotyczących gospodarki ściekowej nieujętych w KPOŚK. Przedsięwzięcia te realizowane były przez MPWiK. Spośród nich, 24 przedsięwzięć dotyczyło budowy i rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej, siedem – przebudowy lub modernizacji tej

sieci, 12 – oczyszczalni ścieków, dziewięć – przepompowni ścieków, cztery – studni kanalizacyjnych lub włączów kanałowych. Pięć zadań obejmowało budowę lub rozbudowę sieci wraz z budową przepompowni. Na realizację wszystkich tych przedsięwzięć poniesiono nakłady w wysokości 18.670 tys. zł, z czego na zadania dotyczące: budowy lub rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej – 6.919,2 tys. zł; przebudowy i modernizacji sieci – 976,6 tys. zł; przepompowni ścieków – 1.535,1 tys. zł; budowy lub rozbudowy sieci oraz budowy przepompowni – 4.321,3 tys. zł; oczyszczalni ścieków – 4.380,2 tys. zł; studzienek i włączów kanalizacyjnych – 537,6 tys. zł. Wszystkie przedsięwzięcia zostały sfinansowane środkami MPWiK. W wyniku ich realizacji wybudowano 33,3 km sieci kanalizacyjnej, przebudowano lub zmodernizowano 1,04 km tej sieci, wybudowano dziewięć przepompowni ścieków i zmodernizowano trzy przepompownie istniejące.

(akta kontroli str. 379-385, 403-407)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie, stwierdzono nieprawidłowość polegającą na nierzetelnym realizowaniu obowiązków związanych z przygotowaniem sprawozdań z realizacji KPOŚK.

Zgodnie z art. 93 ustawy *Prawo wodne*, sprawy związane z przygotowaniem i przekazywaniem dokumentacji dotyczącej działań prowadzonych w ramach KPOŚK, w szczególności przedkładanie informacji zawartych w sprawozdaniach z realizacji tego programu, w aglomeracji zlokalizowanej na obszarze dwóch lub więcej gmin prowadzi gmina o największej równoważnej liczbie mieszkańców.

Stanem pożądanym – stanowiącym wyznacznik oceny według kryterium rzetelności – jest stan, gdy gmina wiodąca w aglomeracji weryfikuje dane uzyskane od pozostałych gmin wchodzących w skład aglomeracji oraz działających na jej terenie przedsiębiorstw wodno-kanalizacyjnych, a następnie sporządza sprawozdania z realizacji KPOŚK na podstawie rzeczywistych danych.

W Urzędzie, sporządzając sprawozdania z realizacji KPOŚK w 2018 r. oraz 2019 r., nie weryfikowano danych otrzymanych w ankietach sprawozdawczych. Wskutek braku weryfikacji, w sprawozdaniach tych zawarto nierzeczywiste dane dotyczące liczby osób z gminy Tyczyn zamieszkałych na obszarze aglomeracji Rzeszów. Określono także, iż Gmina ta wybudowała na obszarze aglomeracji sieć kanalizacyjną (odpowiednio 0,6 km i 1,0 km), w sytuacji gdy przedsięwzięcia takie nie były realizowane. Brak weryfikacji danych zawartych w sprawozdaniach spowodował, że nie została zapewniona wiarygodność tych sprawozdań, a w konsekwencji wiarygodność sprawozdań krajowych.

Zastępca Prezydenta wyjaśnił, że *tylko gmina realizująca zadania wskazane w KPOŚK jest w stanie podać wiarygodne dane rzeczowe jak również finansowe oraz że pod danymi podpisane są osoby reprezentujące gminę i to one są odpowiedzialne za ich rzetelność i prawidłowość.*

(akta kontroli str. 104-105, 284-292, 349-369, 430-468)

OCENA CZĄSTKOWA

Zadania dotyczące gospodarki ściekowej zostały uwzględnione w dokumentach organizacyjnych Urzędu w zakresie zapewniającym ich pełną realizację. W Regulaminie zostały określone w sposób ogólny, a ich uszczegółowienie zawierały zakresy czynności poszczególnych pracowników Urzędu.

W Regulaminie utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Miasto Rzeszów w sposób wyczerpujący zostały określone obowiązki mieszkańców Miasta w zakresie prawidłowego postępowania z nieczystościami ciekłymi.

Nierzetelnie realizowane były obowiązki gminy wiodącej w aglomeracji. Po przyłączeniu do Rzeszowa jedynej w aglomeracji miejscowości z gminy Świlcza nie

podjęto działań w celu zaktualizowania danych dotyczących gmin objętych aglomeracją. Niezgodnie ze stanem faktycznym, w ankietach na potrzeby VI aktualizacji KPOŚK oraz w sprawozdaniach z realizacji KPOŚK w 2018 i 2019 roku, Gminę Świlcza wymieniano jako wchodzącą w skład aglomeracji. W Urzędzie nie podejmowano działań zapewniających rzetelność danych zamieszczonych w tych sprawozdaniach – nie weryfikowano wiarygodności danych zawartych w otrzymanywanych ankietach sprawozdawczych, stanowiących podstawę do sporządzenia sprawozdań.

W AKPOŚK 2017 przedsięwzięcia w zakresie kanalizacji sanitarnej zaplanowano bez ustalenia ich zakresu rzeczowego i finansowego oraz bez zapewnienia dla nich źródeł finansowania. Taka sytuacja powodowała, że brak było możliwości monitorowania postępu prac, w celu bieżącej oceny realizacji KPOŚK.

OBSZAR

2. Sprawowanie nadzoru nad postępowaniem ze ściekami komunalnymi na obszarze gminy

2.1. Sprawowanie nadzoru nad postępowaniem ze ściekami komunalnymi na obszarze gminy

Opis stanu faktycznego

Wydział Gospodarki Komunalnej Urzędu nie dysponował danymi dotyczącymi liczby mieszkańców Rzeszowa korzystających z sieci kanalizacyjnej, zbierających i oczyszczających ścieki w przydomowych oczyszczalniach, zbierających ścieki w bezodpływowych zbiornikach oraz nie posiadał dokumentów umożliwiających ustalenie takich danych. Nie posiadał także dokumentów stanowiących podstawę określenia ilości ścieków odprowadzanych z terenu Gminy do sieci kanalizacyjnej, zebranych ze zbiorników bezodpływowych i przekazanych do stacji zlewnej oraz ilości ścieków oczyszczanych w przydomowych oczyszczalniach.

Według danych szacunkowych MPWiK, na koniec 2018 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 98,87% mieszkańców Rzeszowa, a na koniec 2019 r. i na koniec trzeciego kwartału 2020 r. – 99,4%. Przy uwzględnieniu tych danych, według stanu na 31 grudnia 2018 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 189.214 mieszkańców Rzeszowa zameldowanych na pobyt stały i czasowy, na 31 grudnia 2019 r. – 194.600 mieszkańców, na 30 września 2020 r. – 194.272 mieszkańców.

W 2018 r. mieszkańcy Rzeszowa odprowadzili do sieci kanalizacyjnej 7.392.265 m³ ścieków, w 2019 r. – 7.595.922 m³, a w pierwszych trzech kwartałach 2020 r. – 5.742.066 m³. W prowadzonej przez MPWiK stacji zlewnej, do której dostarczano nieczystości ciekłe z całego terenu Rzeszowa, w 2018 r. przyjęto 9.937,95 m³ nieczystości z 261 zbiorników, w 2019 r. – 8.295,72 m³ z 299 zbiorników, w 2020 r. (do 30 września) – 6.449,39 m³ z 257 zbiorników. W 2018 r. do oczyszczalni ścieków przyjęto osady powstałe w 15 przydomowych oczyszczalniach, w 2019 r. – w 13, w trzech pierwszych kwartałach 2020 r. – w 12. MPWiK poinformował, iż nie prowadzi ewidencji osób korzystających z przydomowych oczyszczalni ścieków, oraz że potwierdzenia przywozu nieczystości ciekłych do stacji zlewnej⁴⁵ nie obejmują ilości osób korzystających ze zbiorników bezodpływowych.

(akta kontroli str. 469-478, 486-517)

NIK zwraca uwagę, że na podstawie podanych powyżej danych oraz wskaźnika zużycia wody na cele bytowe (według GUS, w 2019 r. w Rzeszowie 38,8m³/osobę),

⁴⁵ Wzór potwierdzenia określony w załączniku do rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 17 października 2002 r. w sprawie warunków wprowadzania nieczystości ciekłych do stacji zlewnych (Dz. U. z 2020 r. poz.939)

zmniejszonego o 10% na tzw. bezpowrotne zużycie wody na terenach miejskich, można określić ilości ścieków powstających i zbieranych w zbiornikach bezodpływowych na około 70.000 m³/rok (2.000 osób korzystających ze zbiorników bezodpływowych x około 35 m³ ścieków/osobę/rok). Porównanie tej ilości ścieków z ilością przyjętą w stacji zlewnej wskazuje, że na terenie Miasta prawie 90% ścieków powstających w nieruchomościach wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe pozostaje poza ewidencją w zakresie ich zbierania (ilość ścieków przyjętych w 2019 r. w stacji zlewnej stanowiła około 12% obliczonej powyżej ilości ścieków zbieranych w zbiornikach), co stwarza realne ryzyko niekontrolowanego pozbywania się tych nieczystości i zanieczyszczenia środowiska.

W Urzędzie prowadzono ewidencję zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków. Ewidencję tę aktualizowano na podstawie wykazów zawartych umów na dostawę wody i odprowadzenie ścieków, przekazywanych przez spółki eksploatujące sieci kanalizacyjne. Wynikające z tej ewidencji dane, na koniec lat 2018 – 2019, były zgodne z wykazanymi w załącznikach do sprawozdań SG-01 Statystyka gminy *Gospodarka mieszkaniowa i komunalna*. Według stanu na 31 grudnia 2018 r. zaewidencjonowanych było 608 zbiorników bezodpływowych oraz 34 przydomowe oczyszczalnie ścieków, na 31 grudnia 2019 r. – 609 zbiorników i 34 przydomowe oczyszczalnie, a na 30 września 2020 r. – 570 zbiorników i 32 przydomowe oczyszczalnie.

Badanie kompletności i aktualności tej ewidencji przeprowadzono poprzez porównanie zawartych w niej danych z danymi z ewidencji miejscowości, ulic i adresów (EMUiA) oraz z danymi dotyczącymi zawiadomień o zakończeniu budowy obiektów budowlanych, zawierających zbiornik bezodpływowy na nieczystości ciekłe lub przydomową oczyszczalnię ścieków, przekazanych Powiatowemu Inspektorowi Nadzoru Budowlanego dla Miasta Rzeszowa, w stosunku do których organ ten nie zgłosił sprzeciwu⁴⁶.

Badaniem zgodności ewidencji z danymi w EMUiA objęto nieruchomości zabudowane, usytuowane przy jedynych dwóch w całości nieskanalizowanych ulicach Rzeszowa⁴⁷. Zgodnie wykazem sporządzonym przez Wydział Geodezji Urzędu, przy ulicach tych zlokalizowanych było łącznie 17 budynków z nadanymi numerami porządkowymi (adresami). W ewidencji zbiorników bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalni ścieków nie uwzględniono adresów dziewięciu spośród tych budynków⁴⁸. Ponadto w ewidencji tej uwzględniono jeden adres niewykazany w EMUiA. Analiza z wykorzystaniem informacji zamieszczonych na stronie internetowej www.geoportal360.pl wykazała, że na działce o numerze przypisanym w ewidencji zbiorników do tego adresu, usytuowana jest część budynku posiadającego inny adres⁴⁹.

Do badania w zakresie uwzględnienia w ewidencji nowo powstałych zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni wybrano 10 przydomowych

⁴⁶ Zgodnie z art. 54 ust. 1 ustawy z 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 ze zm.), do użytkowania obiektu budowlanego, na budowę którego wymagana jest decyzja o pozwoleniu na budowę albo zgłoszenie budowy, o której mowa w art. 29 ust. 1 pkt 1 i 2, można przystąpić, z zastrzeżeniem art. 55 i art. 57, po zawiadomieniu organu nadzoru budowlanego o zakończeniu budowy, jeżeli organ ten, w terminie 14 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, nie zgłosi sprzeciwu w drodze decyzji.

⁴⁷ Ulica Jarzębinowa i ulica Przyłasek położone w południowej peryferyjnej części Rzeszowa.

⁴⁸ Pięciu budynków zlokalizowanych przy ul. Jarzębinowej na działkach w obrębie ewidencyjnym 225: budynku nr 26 na działce nr 2820/3, nr 20 na działce nr 2822, nr 8 na działce nr 2827, nr 11 na działce nr 2579, nr 10 na działce nr 2826/1 oraz czterech budynków przy ul. Przyłasek w obrębie ewidencyjnym 225: budynku nr 25 na działce nr 2484, nr 21 na działce nr 2487/6, nr 18 na działce nr 2446, nr 9 na działce nr 2480.

⁴⁹ Według ewidencji zbiorników bezodpływowych, zbiornik na działce nr 2568/3 obręb 225 dotyczy adresu ul. Jarzębinowa 1. Według www.geoportal360.pl na działce tej częściowo usytuowany jest budynek nr 163 przy ul. Podleśnej (granica tej działki przebiega przez budynek).

oczyszczalni ścieków oraz 20 zbiorników bezodpływowych na nieczystości ciekłe – wchodzących w skład obiektów budowlanych, dla których organ administracji architektoniczno-budowlanej (Prezydent), w latach 2016 – 2019, wydał pozwolenie na budowę, lub budowę których zgłoszono temu organowi. Spośród tych obiektów wyselekcjonowano obiekty posiadające zgodę na użytkowanie, w wyniku braku sprzeciwu, organu nadzoru budowlanego, do zgłoszonych zawiadomień o zakończeniu budowy. W wyniku badania stwierdzono, iż w ewidencji nie zostały uwzględnione przydomowe oczyszczalnie ścieków (dwie) i bezodpływowe zbiorniki na nieczystości ciekłe (pięć), wchodzące w skład wszystkich wyselekcjonowanych obiektów budowlanych⁵⁰.

(akta kontroli str. 473-478, 482-485, 519-597)

Prowadzona w Urzędzie ewidencja przydomowych oczyszczalni ścieków zawierała dane adresowe nieruchomości i numery ewidencyjne działek – na których zlokalizowano oczyszczalnie – oraz imiona i nazwiska właścicieli tych nieruchomości. Ewidencja zbiorników bezodpływowych zawierała dane dotyczące: lokalizacji nieruchomości wyposażonych w zbiorniki (dane adresowe i numery ewidencyjne działek); właścicieli tych nieruchomości (imię i nazwisko); przedsiębiorcy, z którym właściciele nieruchomości zawarli umowy na opróżnianie zbiorników; numerów i dat zawarcia tych umów. Ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków nie zawierała danych umożliwiających określenie niezbędnej częstotliwości opróżniania poszczególnych zbiorników bezodpływowych oraz częstotliwości i sposobu pozbywania się osadów ściekowych powstałych w poszczególnych oczyszczalniach. Urząd nie dysponował danymi z umów na opróżnianie zbiorników bezodpływowych oraz innymi danymi umożliwiającymi określenie wymaganych częstotliwości opróżniania tych zbiorników.

(akta kontroli str. 519-568, 602-608)

W 2018 r. do oczyszczalni ścieków przekazano osady z 15 przydomowych oczyszczalni ścieków, w 2019 r. – z 13 oczyszczalni, a w pierwszych trzech kwartałach 2020 r. – z 12 oczyszczalni. W okresach tych do stacji zlewnej przekazano nieczystości zebrane – odpowiednio – z 261, 299 oraz 257 zbiorników bezodpływowych. Zestawienie liczb zaewidencjonowanych przydomowych oczyszczalni ścieków z liczbami przydomowych oczyszczalni – z których osady przyjęto w oczyszczalni ścieków – wskazuje, że w 2018 r. nie przekazano osadów z 19 przydomowych oczyszczalni, w 2019 r. – z 21, a w pierwszych trzech kwartałach 2020 r. – z 20. Zestawienie liczb zaewidencjonowanych zbiorników bezodpływowych z liczbami zbiorników, z których nieczystości ciekłe przyjęto w stacji zlewnej wskazuje, że w 2018 r. do stacji zlewnej nie przekazano nieczystości z 347 zbiorników, w 2019 r. – z 310, a w 2020 r. (do 30 września) – z 313.

(akta kontroli str. 488-493, 510-568)

Urząd posiadał dane dotyczące liczb nieruchomości, których właściciele zawarli umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych. Według stanu na: 31 grudnia 2018 r., umowy takie zostały zawarte przez właścicieli 176 nieruchomości, 31 grudnia 2019 r. – przez właścicieli 168 nieruchomości, 30 września 2020 r. – przez właścicieli 157 nieruchomości. Umowami na opróżnianie zbiorników bezodpływowych nie były objęte – odpowiednio – 432, 441, 413 nieruchomości

⁵⁰ Przydomowe oczyszczalnie ścieków wchodzące w skład obiektów budowlanych na działce nr 940/3 obr. 224 przy ul. Źródlanej oraz na działkach 220/3 i 221/6 obr. 222 przy ul. Szlacheckiej. Zbiorniki bezodpływowe na nieczystości ciekłe wchodzące w skład obiektów budowlanych na działkach nr: 1441/4 obr. 221 przy ul. Słocińskiej, 2280/10 i 2280/11 obr. 221 przy ul. Świętego Marcina, 5946/34 i 5946/35 obr. 222 przy ul. Leśne Wzgórze, 4794/2 obr. 222 przy ul. Zielone Wzgórze, 854/7 obr. 224 przy ul. Wschodniej.

wyposażone w zbiorniki bezodpływowe, wykazane w ewidencji prowadzonej w Urzędzie.

Zgodnie z uchwałą Rady Miasta Rzeszowa z 29 kwietnia 2014 r. w sprawie określenia innych sposobów udokumentowania wykonania obowiązków pozbywania się zebranych na terenie nieruchomości odpadów komunalnych oraz nieczystości ciekłych⁵¹, udokumentowanie wykonania obowiązku pozbywania się zebranych na terenie nieruchomości nieczystości ciekłych może nastąpić przez okazanie faktur, rachunków, paragonów lub dowodów zapłaty za usługi wywozu nieczystości ciekłych, wystawionych każdorazowo po wykonaniu usługi przez przedsiębiorcę posiadającego zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości, jeżeli z dokumentów tych wynika wykonanie wyżej wymienionych obowiązków.

Sprawdzenie dokumentów potwierdzających wykonanie obowiązku pozbywania się nieczystości ciekłych dokonywane było podczas kontroli zleczonych Straży Miejskiej. W latach 2018 – 2020 (do 30 września) do kontroli w zakresie prawidłowości postępowania z nieczystościami ciekłymi wytypowano 134 nieruchomości (w 2018 r. – 41, w 2019 r. – 84, w 2020 r. – 9). Kontrole 132 nieruchomości przeprowadzili funkcjonariusze Straży Miejskiej, a kontrole dwóch nieruchomości – pracownicy Wydziału Gospodarki Komunalnej wraz z funkcjonariuszami tej straży. Nieruchomości wytypowano na podstawie analiz własnych przeprowadzonych w Wydziale Gospodarki Komunalnej, analiz dokonanych przez MPWiK oraz w związku z napływającymi skargami. W zakresie zleczonych kontroli uwzględniano sprawdzenie częstotliwości opróżniania zbiorników, pomimo braku danych umożliwiających określenie częstotliwości wymaganej. Ustalenia kontroli odnotowywane były odrębnie przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej na zestawieniach nieruchomości wytypowanych do kontroli. Ograniczały się do stwierdzenia o: podłączeniu nieruchomości do sieci kanalizacyjnej, przedstawieniu lub braku umowy na wywóz nieczystości ciekłych, przedstawienia ostatniego dokumentu potwierdzającego wywóz lub braku takich dokumentów, nieobecności mieszkańców, istnieniu pustostanu.

Właściciele 13 skontrolowanych nieruchomości nie przedstawili do kontroli umów na opróżnianie zbiorników bezodpływowych lub dowodów potwierdzających wykonanie takiej usługi. Straż Miejska ukarała mandatami karnymi właścicieli sześciu spośród tych nieruchomości. Ze względu na nieobecność właścicieli, kontrolami nie objęto 15 wytypowanych nieruchomości, a w jednym przypadku stwierdzono brak możliwości wejścia na posesję.

Kontrole 21 nieruchomości zlecono Straży Miejskiej po wytypowaniu ich przez MPWiK. Wyniki analiz dokonanych przez tę spółkę wskazywały na konieczność gromadzenia, w zbiornikach bezodpływowych, nieczystości ciekłych wytworzonych w tych nieruchomościach (zawarte umowy na dostawę wody, odczyty wodomierzy, brak sieci kanalizacyjnej lub brak zawartych umów na odprowadzanie ścieków do sieci), przy jednoczesnym nieprzekazywaniu nieczystości do stacji zlewnej. Według adnotacji funkcjonariuszy Straży Miejskiej, właściciele ośmiu spośród tych nieruchomości przedstawili w trakcie kontroli dowody potwierdzające wywóz nieczystości. W pięciu przypadkach stwierdzono nieobecność właścicieli nieruchomości, a w jednym przypadku – pustostan. Brak dokumentów potwierdzających wywóz nieczystości stwierdzono podczas czterech kontroli – na właścicieli nieruchomości nałożono mandaty karne. W wyniku trzech kontroli udzielono pouczeń oraz nałożono mandat karny, co wskazuje na ustalenia nieprawidłowości w usuwaniu nieczystości ciekłych. Do właścicieli tych

⁵¹ Nr LXXIV/1341/214

nieruchomości Wydział Gospodarki Komunalnej skierował pismo informujące o obowiązkach dotyczących gromadzenia i usuwania nieczystości ciekłych.

Gmina nie zorganizowała opróżniania zbiorników bezodpływowych z nieruchomości, których właściciele nie przedstawili, w trakcie kontroli Straży Miejskiej, umów na opróżnianie zbiorników bezodpływowych lub dowodów potwierdzających wykonanie takiej usługi.

Pismem z 7 października 2020 r., Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej wystąpiła do Straży Miejskiej o przeprowadzenie kontroli wykonania obowiązku pozbywania się nieczystości ciekłych, zebranych na terenach 184 nieruchomości. Zlecono dokonanie ustaleń w zakresie zawarcia umowy na opróżnianie i wywóz nieczystości oraz – na podstawie faktur lub rachunków – terminów opróżnienia zbiorników i ilości usuniętych nieczystości, w okresie jednego roku poprzedzającego kontrolę.

(akta kontroli str. 472, 602-612, 619, 630-637)

W 2018 r. działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych prowadziło sześciu przedsiębiorców, w 2019 r. oraz 2020 r. (do 30 września) – siedmiu przedsiębiorców. Działalności w tym zakresie nie prowadziły gminne jednostki organizacyjne.

W Urzędzie prowadzono ewidencję zezwoleń na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości ciekłych. Dane w ewidencji były zgodne z podanymi w wykazie przedsiębiorców posiadających takie zezwolenia, zamieszczonym na stronie BIP Urzędu⁵². Nie wystąpiły przypadki cofnięcia zezwoleń obowiązujących w okresie objętym kontrolą. W ewidencji uwzględniono wszystkich przedsiębiorców prowadzących działalność w latach 2018 – 2020 (do 30 września), a także dwa podmioty posiadające zezwolenia lecz nie prowadzące działalności w tym okresie. Nie zostały w niej ujęte trzy podmioty, które w okresie tym także przekazywały nieczystości ciekłe do stacji zlewnej. Podmioty te były wytwórcami przekazywanych nieczystości (w tym dwa wytwórcami nieczystości przemysłowych) i przekazywały nieczystości własnymi pojazdami asenizacyjnymi.

(akta kontroli str. 481, 620-626, 630-637)

Sprawozdania z działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych na terenie Rzeszowa, wymagane przepisem art. 9o ust. 1 ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, zostały złożone Prezydentowi przez podmioty, dla których wydano zezwolenie na prowadzenie takiej działalności, i które prowadziły tę działalność w okresie objętym kontrolą. Prezydent nie wzywał pisemnie do uzupełnienia lub poprawienia złożonych sprawozdań, a także nie nakładał kar za przekazanie nierzetelnych sprawozdań lub przekazanie sprawozdań po terminie.

Badaniem objęto 22 złożone sprawozdania, po dwa wybrane losowo za każdy kwartał okresu objętego kontrolą. Badane sprawozdania zostały złożone w obowiązującym terminie. Sprawozdania te zawierały wszystkie dane wymagane przepisem art. 9o ust. 3 ww. ustawy. W każdym badanym sprawozdaniu wykazano, iż do stacji zlewnej przy oczyszczalni ścieków MPWiK przekazano wszystkie nieczystości ciekłe odebrane ze zbiorników bezodpływowych.

W Urzędzie weryfikowano sprawozdania w zakresie terminowości ich złożenia i poprawności wypełnienia. Urząd nie posiadał dokumentów określających ilości nieczystości przyjętych przez stację zlewną i nie weryfikował wykazanych

⁵² <https://bip.erzeszow.pl/pl/279-wydzial-gospodarki-komunalnej/6746-wykaz-przedsiębiorców-posiadających-zezwolenie-na-opróznianie-zbiorników-bezodpływowych-i-wywóz-nieczystości-ciekłych>

w sprawozdaniach danych dotyczących ilości odebranych i przekazanych nieczystości. Według złożonych sprawozdań, w 2018 r. ze zbiorników bezodpływowych na terenie Miasta odebrano, a następnie przekazano do stacji zlewnej 9.479,1 m³ nieczystości ciekłych, w 2019 r. – 8.437,7 m³ takich nieczystości, a w pierwszych trzech kwartałach 2020 r. – 6.137,4 m³, w tym do stacji zlewnej w Rzeszowie – 6.130 m³. W poszczególnych kwartałach 2018 r. nieczystości ciekłe odebrano i przekazano do stacji zlewnej w Rzeszowie od co najmniej 269 właścicieli nieruchomości, które były wyposażone w zbiorniki bezodpływowe (maksymalnie od 389), 2019 r. – od co najmniej 316 właścicieli nieruchomości (maksymalnie od 453), 2020 r. – od co najmniej 349 właścicieli nieruchomości (maksymalnie od 429).

Dane ze sprawozdań nie były spójne z danymi wynikającymi z potwierdzeń przywozów nieczystości do stacji zlewnej, wystawianych na podstawie rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 17 października 2002 r. w sprawie warunków wprowadzania nieczystości ciekłych do stacji zlewnych⁵³. Według tych potwierdzeń, w 2018 r. podmioty prowadzące działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych przekazały do stacji zlewnej do stacji zlewnej 9.604,3 m³ (o 125,2 m³ więcej niż wykazano w sprawozdaniach), w 2019 r. – 8.139,7 m³ (o 298 m³ mniej niż wykazano w sprawozdaniach), w pierwszych trzech kwartałach 2020 r. – 6.322 m³ (o 192 m³ więcej niż wykazano w sprawozdaniach).

W trakcie kontroli NIK, Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej, z upoważnienia Prezydenta, pismem z 8 stycznia 2021 r. wystąpiła do MPWiK o przekazanie danych za 2020 r. dotyczących ilości odebranych nieczystości ciekłych ze zbiornika bezodpływowego z danego adresu; rodzaju odebranych nieczystości; daty potwierdzającej wprowadzenie nieczystości do stacji zlewnej, przyporządkowanej danemu adresowi nieruchomości; nazwy i adresu dostawcy nieczystości do stacji zlewnej; w celu weryfikacji danych wykazanych w sprawozdaniach.

W 2018 r. z gospodarstw domowych do stacji zlewnej przekazano 3.464,5 m³ nieczystości zebranych w zbiornikach bezodpływowych, w 2019 r. 3.612,6 m³, w pierwszych trzech kwartałach 2020 r. – 3.238,9 m³. Sprawozdania podmiotów prowadzących działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych nie były sporządzane ze szczegółowością umożliwiającą wyodrębnienie takich nieczystości.

(akta kontroli str. 473-476, 481, 486, 510-517, 618, 627-629, 638-643)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Nierzetelne sprawowanie nadzoru nad realizacją, przez właścicieli nieruchomości, obowiązku gromadzenia nieczystości w zbiornikach bezodpływowych i pozbywania się tych nieczystości, a także pozbywania się osadów powstałych w przydomowych oczyszczalniach ścieków, w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami.

Nadzór wójta, burmistrza lub prezydenta miasta nad wykonywaniem takich obowiązków został określony w art. 5 ust. 6 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

Stanem pożądanym – stanowiącym wyznacznik oceny według kryterium rzetelności – jest stan, gdy z wykorzystaniem danych pozwalających na ustalenie obowiązków właścicieli nieruchomości, związanych z zapewnieniem prawidłowego postępowania z nieczystościami, dokonywane są analizy, na podstawie których ustala się

⁵³ Dz. U. z 2020 r. poz. 939

potencjalne nieprawidłowości w postępowaniu z nieczystościami, a następnie przeprowadza się kontrole właścicieli wytypowanych nieruchomości, zakończone jednoznacznymi ustaleniami.

Urząd nie dysponował wiarygodnymi danymi dotyczącymi liczby nieruchomości, których właściciele korzystali z poszczególnych sposobów pozbywania się nieczystości ciekłych. Nie dysponował danymi pozwalającymi na określenie niezbędnej częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych oraz częstotliwości i sposobu pozbywania się osadów powstałych w przydomowych oczyszczalniach ścieków. Urząd nie posiadał danych dotyczących nieruchomości, z których odebrane nieczystości przekazano do oczyszczalni, a także danych dotyczących ilości przekazanych nieczystości. Urząd nie podjął działań w celu uzyskania takich danych. Ich brak uniemożliwił dokonywanie analiz w zakresie prawidłowości postępowania z nieczystościami.

Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej wyjaśniła, że *przeprowadzenie nadzoru nad realizacją ww. obowiązku w szerokim zakresie, wskazanym w pkt. 1 pisma znak: LRZ.410.022.02.2020 z dnia 7 stycznia 2021 r. nie wynika bezpośrednio z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Ustawa nie precyzuje jakie działania w ramach nadzoru sprawowanego przez prezydenta winny być wykonywane. W związku z tym zakres zadań, o którym mowa w pkt. 1 pisma znak: LRZ.410.022.02.2020 z dnia 7 stycznia 2021 r. nie był realizowany przez Wydział Gospodarki Komunalnej.*

Najwyższa Izba Kontroli stwierdza, iż nadzór prezydenta nad realizacją, przez właścicieli nieruchomości, obowiązku gromadzenia nieczystości w zbiornikach bezodpływowych i pozbywania się tych nieczystości w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami wynika z art. 5 ust. 1 pkt 3a) i 3b) oraz art. 5 ust. 6 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. W ustawie nie wskazano jakie działania powinny być podejmowane w ramach tego nadzoru. Dla sprawowania go w sposób rzetelny niezbędne jest jednak dysponowanie danymi umożliwiającymi ustalenie czy właściciele nieruchomości realizują obowiązki w zakresie gospodarki ściekowej w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami.

W latach 2018 – 2020 (do 30 września), ze względu na nieobecność właścicieli nie zostały przeprowadzone kontrole 15 spośród 134 wytypowanych nieruchomości. Spośród 119 przeprowadzonych kontroli, w 41 przypadkach nie dokonano jednoznacznych ustaleń w zakresie postępowania z nieczystościami ciekłymi. Pomimo tego Urząd nie podjął dalszych działań w stosunku do właścicieli tych nieruchomości. Według adnotacji funkcjonariuszy Straży Miejskiej, właściciele ośmiu spośród 21 nieruchomości wytypowanych do kontroli przez MPWiK przedstawili w trakcie kontroli dowody potwierdzające wywóz nieczystości. W świetle analiz dokonanych przez MPWiK, w przypadkach tych uzasadnione było podjęcie dalszych działań w celu potwierdzenia wiarygodności tych dokumentów. Działania takie nie zostały jednak podjęte przez Urząd. Nie doprowadzono także do skontrolowania właścicieli nieruchomości, których nieobecność stwierdziła Straż Miejska.

Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej wyjaśniła, że *niepodejmowanie dalszych działań wynikało z braku szczegółowej weryfikacji informacji przekazanych przez Straż Miejską przez pracownika wydziału odpowiedzialnego za kontrole nieruchomości pod kątem pozbywania się nieczystości ciekłych w sposób zgodny z przepisami ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.*

(akta kontroli str. 469-478, 486, 602-611, 613-617)

2. Nierzetelne prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych na nieczystości ciekłe oraz przydomowych oczyszczalni ścieków.

Zgodnie z art. 3 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, gminy prowadzą ewidencję zbiorników bezodpływowych na nieczystości ciekłe oraz przydomowych oczyszczalni ścieków w celu opracowania planu rozwoju sieci kanalizacyjnej oraz w celu kontroli częstotliwości opróżniania tych zbiorników i kontroli częstotliwości i sposobu pozbywania się osadów ściekowych powstałych w oczyszczalniach.

Stanem pożądanym – stanowiącym wyznacznik oceny według kryterium rzetelności – jest stan, gdy w ewidencji ujęte są wszystkie usytuowane na terenie gminy zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków, a szczegółowość prowadzenia tej ewidencji umożliwia określenie niezbędnej częstotliwości opróżniania zbiorników oraz sposobu i częstotliwości pozbywania się osadów z przydomowych oczyszczalni ścieków.

Prowadzona w Urzędzie ewidencja nie była kompletna. Nie uwzględniono w niej adresów dziewięciu spośród 17 budynków z nadanymi numerami porządkowymi, usytuowanych przy dwóch w całości nieskanalizowanych ulicach Rzeszowa. Nie uwzględniono w niej także dwóch przydomowych oczyszczalni ścieków oraz pięciu zbiorników bezodpływowych, tj. wszystkich wchodzących w skład objętych sprawdzeniem nowo powstałych obiektów, posiadających zgodę na użytkowanie. Zakres danych zawartych w ewidencji nie umożliwiał określenia niezbędnej częstotliwości opróżniania poszczególnych zbiorników bezodpływowych oraz częstotliwości i sposobu pozbywania się osadów ściekowych powstałych w poszczególnych oczyszczalniach, niezbędnych dla potrzeb kontroli prawidłowości postępowania z nieczystościami.

Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej wyjaśniła, że:

- brak w ewidencji adresów nieruchomości usytuowanych przy dwóch nieskanalizowanych ulicach wynikał z przeoczenia pracownika prowadzącego tę ewidencję;
- *Wydział Gospodarki Komunalnej prowadził rozmowy zarówno z Wydziałem Architektury jak i z Powiatowym Inspektorem Nadzoru Budowlanego dla Miasta Rzeszowa w sprawie pozyskania informacji w zakresie nowo powstałych przydomowych oczyszczalni ścieków jak i bezodpływowych zbiorników na nieczystości ciekłe, jednak jednostki te odmówiły przekazania do Wydziału Gospodarki Komunalnej przedmiotowych informacji;*
- *ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach nie precyzuje zakresu danych jakie mają być ujęte w ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków.*

(akta kontroli str. 519-608)

Najwyższa Izba Kontroli stwierdza, że ustawa ta – chociaż nie precyzuje zakresu danych jakie zawierać ma ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków – to wskazuje, że celem tej ewidencji jest między innymi kontrola częstotliwości opróżniania tych zbiorników i częstotliwości pozbywania się osadów ściekowych. Kontrola taka nie jest możliwa w sytuacji braku danych umożliwiających ustalenie tych częstotliwości.

3. Nierealizowanie obowiązku zorganizowania opróżniania zbiorników bezodpływowych.

Zgodnie z art. 6 ust. 6 ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, gmina jest obowiązana zorganizować opróżnianie zbiorników bezodpływowych

w przypadku właścicieli nieruchomości, którzy nie zawarli umów na realizację takich usług.

Na podstawie art. 6 ust. 1a tej ustawy, Rada Miasta Rzeszowa uchwaliła, że udokumentowanie wykonania obowiązku opróżniania zbiorników bezodpływowych nastąpić może poprzez okazanie dowodów innych niż zawarta umowa.

Właściciele 13 spośród nieruchomości skontrolowanych przez Straż Miejską w latach 2018 – 2020 (do 30 września) nie przedstawili do kontroli umów na opróżnianie zbiorników bezodpływowych lub dowodów potwierdzających wykonanie takiej usługi. Pomimo tego Gmina nie zorganizowała opróżniania zbiorników usytuowanych na tych nieruchomościach.

Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej wyjaśniła, że *pracownik wydziału odpowiedzialny za kontrole nieruchomości pod kątem pozbywania się nieczystości w sposób zgodny z przepisami ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach nie przeanalizował szczegółowo wyników kontroli przekazanych przez Straż Miejską i nie podjął dalszych działań w celu wyegzekwowania realizacji ustawowego obowiązku od właścicieli nieruchomości, którzy nie zawarli umów na opróżnianie zbiorników bezodpływowych lub nie przedłożyli dowodów potwierdzających wykonanie takiej usługi. W związku z tym nie został również zorganizowany zastępczy odbiór nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych usytuowanych na ww. nieruchomościach.*

(akta kontroli str. 609-611, 630-637)

4. Nierzetelna weryfikacja sprawozdań przekazywanych przez podmioty prowadzące działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych.

Stanem pożądanym – stanowiącym wyznacznik oceny według kryterium rzetelności – jest stan, gdy sprawozdania weryfikowane są zarówno pod względem formalnym jak i merytorycznym.

W Urzędzie sprawozdania podmiotów prowadzących działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych weryfikowane były w zakresie terminowości ich złożenia i poprawności wypełnienia. Nie weryfikowano danych dotyczących ilości odebranych nieczystości ciekłych i przekazanych do stacji zlewnej. Nie korzystano z możliwości określonej w art. 9p ust. 1 ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach* – nie zobowiązywano składających sprawozdania do okazania dokumentacji stanowiącej podstawę określenia ilości odebranych i przekazanych nieczystości. Brak rzetelnej weryfikacji sprawozdań powodował, że występowała niezgodność pomiędzy danymi dotyczącymi ilości odebranych i przekazanych ścieków, wykazanymi w sprawozdaniach a wynikającymi z potwierdzeń odbioru nieczystości wystawianych w stacji zlewnej. Według tych potwierdzeń, w 2018 r. przedsiębiorcy – którzy złożyli sprawozdania – przekazali do stacji zlewnej o 125,5 m³ więcej nieczystości niż wykazali w sprawozdaniach, w 2019 r. – o 298 m³ mniej, a w trzech pierwszych kwartałach 2020 r. – o 192 m³ więcej.

Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej wyjaśniła, że *nie weryfikowano danych zawartych w sprawozdaniach, dotyczących ilości nieczystości ciekłych odebranych ze zbiorników bezodpływowych, gdyż nie było przesłanek co do podważenia ich wiarygodności.*

(akta kontroli str. 510,518, 602-608, 613-617, 638-643)

Opis stanu
faktycznego

2.2. Zwiększenie liczby użytkowników sieci kanalizacyjnej

W Urzędzie nie podejmowano działań zmierzających do zidentyfikowania wszystkich nieruchomości, których właściciele – na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach* – zobowiązani byli do podłączenia do istniejącej sieci kanalizacyjnej. Według stanu na koniec trzeciego kwartału 2020 r., w Rzeszowie w całości nieskanalizowane pozostawały dwie ulice, a częściowo nieskanalizowanych było 18 ulic. Na ulicach w całości skanalizowanych⁵⁴ zaewidencjonowanych było w Urzędzie 370 bezodpływowych zbiorników na nieczystości ciekłe.

Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej Urzędu wyjaśniła, że w Wydziale tym nie monitorowano rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej, a w związku z tym nie identyfikowano nieruchomości w ww. zakresie i nie prowadzono ich ewidencji. Wyjaśniła także, że Wydział Gospodarki Komunalnej podejmował działania zmierzające do ustalenia wykonania obowiązku podłączenia do nieruchomości poprzez przeprowadzanie kontroli przez Straż Miejską oraz weryfikację przesyłanych informacji, przez firmy zarządzające siecią kanalizacji sanitarnej, o zawartych przez te firmy umowach na odprowadzanie ścieków do sieci kanalizacji sanitarnej.

(akta kontroli str. 469-476, 520-536, 569, 644-647)

Według danych przekazanych do Urzędu przez przedsiębiorstwa eksploatujące sieci kanalizacyjne, w 2018 r. do sieci kanalizacyjnej zostało przyłączonych 790 nieruchomości z terenu Gminy, a w 2019 r. – 2.144 nieruchomości. W sprawozdaniu z realizacji KPOŚK w 2018 r., w ramach danych dotyczących rzeczywistych mieszkańców aglomeracji, którzy w roku sprawozdawczym rozpoczęli korzystać z sieci kanalizacyjnej, uwzględniono 2.663 rzeczywistych mieszkańców Rzeszowa, a w sprawozdaniu za 2019 r. – 2.791 rzeczywistych mieszkańców Rzeszowa.

(akta kontroli str. 349-369, 454-463, 679)

Miasto nie realizowało działań informacyjno-edukacyjnych dla zwiększenia liczby użytkowników wybudowanej sieci kanalizacyjnej. W informacji zamieszczonej na stronie internetowej BIP Urzędu – którą Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej wskazała jako dokument potwierdzający prowadzenie takich działań – wymieniono obowiązki właścicieli nieruchomości w zakresie postępowania z nieczystościami ciekłymi, wynikające z ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, w tym obowiązek przyłączenia nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej, wskazano link do wykazu przedsiębiorców posiadających zezwolenie na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości ciekłych oraz podano, iż Straż Miejska prowadzi kontrole przestrzegania obowiązków określonych w ww. ustawie, a w przypadku braku umów na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i wywóz nieczystości ciekłych lub dowodów dokonania opłat za tego typu usługi może nałożyć mandat karny.

Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej wyjaśniła, że nie prowadzono działań edukacyjno-informacyjnych w celu zwiększenia liczby użytkowników sieci kanalizacyjnej, ponieważ ustawa *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach* nie zobowiązuje do prowadzenia takich działań.

(akta kontroli str. 473-480, 613-617)

⁵⁴ Na podstawie danych z ewidencji zbiorników bezodpływowych, według stanu na 30 września 2020 r., oraz danych otrzymanych z MPWiK dotyczących nieskanalizowanych ulic w Rzeszowie ustalono, że zbiorniki bezodpływowe występowały na nieruchomościach położonych przy 141 ulicach w całości skanalizowanych.

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę na standard kontroli zarządczej D.18 dla sektora finansów publicznych⁵⁵, zgodnie z którym należy zapewnić efektywny system wymiany ważnych informacji z podmiotami zewnętrznymi mającymi wpływ na osiągnięcie celów i realizację zadań.

W okresie objętym kontrolą Miasto nie podejmowało działań w celu zapewnienia dofinansowania podłączeń nieruchomości do sieci kanalizacyjnej. Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej wyjaśniła, że do Urzędu nie wpłynęły wnioski od właścicieli nieruchomości o dofinansowanie podłączeń do sieci kanalizacyjnej. W związku z tym nie została podjęta przez Radę Miasta Rzeszowa stosowna uchwała w sprawie dofinansowania podłączeń do sieci kanalizacyjnej. Brak takich wniosków oraz brak zainteresowania mieszkańców kwestią przyłączenia do sieci kanalizacyjnej, Dyrektor wskazała także jako przyczynę niewystępowania Gminy z własnej inicjatywy do odpowiednich funduszy o zapewnienie dofinansowania podłączeń do sieci.

W okresie objętym kontrolą, nie były wszczynane postępowania administracyjne – w związku z niezrealizowaniem obowiązku podłączenia do sieci kanalizacyjnej – i nie zostały wydane decyzje nakazujące jego wykonanie.

(akta kontroli str. 473-476, 613-617)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Nierzetelne sprawowanie nadzoru nad realizacją, przez właścicieli nieruchomości, obowiązków przyłączenia nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej.

Nadzór wójta, burmistrza lub prezydenta miasta nad wykonywaniem takich obowiązków został określony w art. 5 ust. 6 ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*.

Stanem pożądanym – stanowiącym wyznacznik oceny według kryterium rzetelności – jest stan gdy w gminie identyfikowane były wszystkie nieruchomości, których właściciele zobowiązani byli, na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, do podłączenia do istniejącej sieci kanalizacyjnej.

W okresie objętym kontrolą w Urzędzie nie monitorowano rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej i nie prowadzono działań zmierzających do ustalenia nieruchomości, których właściciele zobowiązani byli do podłączenia do tej sieci.

Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej wyjaśniła, że *art. 5 ust. 6 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, nakładając nadzór prezydenta nad realizacją obowiązków określonych w ust. 1 – 4 ustawy, nie precyzuje w jaki sposób ma on być prowadzony, w związku z tym ustalenie nieruchomości, których właściciele zobowiązani byli (lub są zobowiązani) do podłączenia tych nieruchomości do sieci kanalizacji sanitarnej dokonywane było głównie w oparciu o prowadzoną przez Wydział ewidencję zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków oraz na podstawie informacji przekazywanych do Wydziału, przez podmioty administrujące sieć kanalizacji sanitarnej, w zakresie zawartych przez nich umów z właścicielami nieruchomości.*

(akta kontroli str. 473-475, 630-637, 644-647)

2. Nieegzekwowanie obowiązku przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej poprzez wydanie decyzji administracyjnej nakazującej jego realizację

Zgodnie z art. 5 ust. 7 ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, w przypadku stwierdzenia niewykonania obowiązku przyłączenia do istniejącej sieci

⁵⁵ Komunikat nr 23 Ministra Finansów z 16 grudnia 2009 r.

kanalizacyjnej, wójt (burmistrz, prezydent miasta) wydaje decyzję nakazującą wykonanie obowiązku.

Na podstawie danych z ewidencji zbiorników bezodpływowych Urząd posiadał możliwość ustalenia nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej, usytuowanych na terenach objętych tą siecią. Według stanu na koniec trzeciego kwartału 2020 r., w ewidencji tej ujętych było 370 zbiorników bezodpływowych, zlokalizowanych na nieruchomościach położonych przy ulicach Rzeszowa, które w całości były skanalizowane. Urząd nie wszczynał jednak postępowań zmierzających do wydania decyzji nakazujących właścicielom tych nieruchomości wykonanie obowiązku podłączenia do sieci.

Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej wyjaśniła, że *Straż Miejska przeprowadzając na wniosek Wydziału Gospodarki Komunalnej kontrole nieruchomości pod kątem wykonania obowiązku wynikającego z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacji sanitarnej, wskazywała właścicielom nieruchomości konieczność realizacji tego obowiązku.*

(akta kontroli str. 473-476, 520-536, 569, 630-637, 644-647)

Najwyższa Izba Kontroli stwierdza, że w 2020 r. (do 30 września) skontrolowano 5 spośród 570 nieruchomości wykazanych w ewidencji zbiorników bezodpływowych jaką dysponował Urząd. Zakres kontroli zleczonych Straży Miejskiej obejmował sprawdzenie prawidłowości postępowania z nieczystościami zebranymi w zbiornikach bezodpływowych. Ewentualne wskazanie, w trakcie kontroli, obowiązku przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej nie stanowiło alternatywy dla wydania decyzji nakazującej jego wykonanie.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia sprawowanie nadzoru nad postępowaniem ze ściekami komunalnymi na obszarze Miasta oraz działania zmierzające do zwiększenia liczby użytkowników sieci kanalizacyjnej.

Urząd nie dysponował wiarygodnymi danymi niezbędnymi do sprawowania rzetelnego nadzoru nad realizacją, przez właścicieli nieruchomości, obowiązków w zakresie gospodarki ściekowej. Prowadzona ewidencja przydomowych oczyszczalni ścieków i zbiorników bezodpływowych nie była kompletna. Zakres zawartych w niej danych nie umożliwiał ustalenia niezbędnej częstotliwości opróżniania zbiorników, a w związku z tym realizacji jednego z celów w jakim ta ewidencja powinna być prowadzona, tj. kontroli częstotliwości opróżniania zbiorników oraz pozbywania się osadów.

W ograniczonym zakresie zlecane były kontrole sposobu pozbywania się ścieków przez właścicieli nieruchomości. Ustalenia tych kontroli nie były w pełni wykorzystywane. Wyniki kontroli 13 nieruchomości uzasadniały zorganizowanie opróżniania zbiorników bezodpływowych przez Gminę, lecz działania takie nie zostały podjęte, pomimo obowiązku określonego w art. 6 ust. 6 ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*.

Nie zostały także podjęte, istotne dla ustalenia prawidłowości postępowania z nieczystościami, działania w celu zweryfikowania wiarygodności danych dotyczących ilości nieczystości odebranych i przekazanych do stacji zlewnej, wykazanych w sprawozdaniach podmiotów prowadzących działalność w tym zakresie.

Nie podejmowano działań ukierunkowanych na identyfikację nieruchomości, których właściciele zobowiązani byli do podłączenia ich do sieci kanalizacyjnej. Dane z ewidencji zbiorników bezodpływowych dostarczały jednak informacji

o funkcjonowaniu takich zbiorników na obszarach objętych siecią. Pomimo tego, w okresie objętym kontrolą nie zostało wszczęte ani jedno postępowanie zmierzające do wydania decyzji nakazującej właścicielom nieruchomości wykonanie tego obowiązku.

Nie były planowane i realizowane żadne działania informacyjno-edukacyjnych dla zwiększenia liczby użytkowników sieci kanalizacyjnej, a także działania w celu uzyskania dofinansowania przyłączeń do sieci. Brak obowiązków ustawowych oraz brak wniosków właścicieli nieruchomości o dofinansowanie nie tłumaczy zaniechania działań w tym zakresie. Zdaniem NIK, odpowiednio przeprowadzona akcja, ze wskazaniem możliwości uzyskania dofinansowania, mogłaby skutkować zwiększeniem liczby użytkowników sieci.

3. Finansowanie zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych

3.1. Zapewnienie środków na finansowanie zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych

Opis stanu faktycznego

Środki finansowe na planowane do realizacji przez Urząd, w okresie objętym kontrolą, zadania w zakresie gospodarki ściekowej (określone w AKPOŚK 2017 dwa zadania polegające na porządkowaniu kanalizacji), zabezpieczano w budżecie Miasta. Na ich realizację, w budżecie na 2018 r. przyjęto 1.550,2 tys. zł, na 2019 r. – 1.993,6 tys. zł, na 2020 r. – 300 tys. zł.

Zastępca Prezydenta wyjaśnił, że środki były rezerwowane w ramach możliwości finansowych budżetu Miasta. W związku z założeniem, w 2017 r., finansowania zadań z UE, w wysokości około 85%, te zabezpieczane nie zapewniały terminowej realizacji zadań. W związku z tym przy kolejnej aktualizacji KPOŚK, która dawała możliwość przedłużenia skrajnego okresu wykonania zadań założonych do realizacji w 2017 r., realizacje tych zadań przedłużono do 31.12.2021 r. Wobec powyższego, na dzień 30 września 2020 r. nie było żadnych opóźnień przy realizacji zadań inwestycyjnych związanych z porządkowaniem kanalizacji. Należy też zwrócić uwagę, że te zadania nie miały żadnego wpływu na zmianę RLM, tylko porządkowały poprzez rozdzielenie kanalizacji sanitarnej od deszczowej, uprzednio te ścieki jako zmieszane wpływały na oczyszczalnię. Zabezpieczane środki nie dawały pełnego obrazu kosztów realizacji kanalizacji sanitarnej, która była realizowana w ograniczonym zakresie, pozostałe zakresy dotyczyły realizacji kanalizacji deszczowej o dużych średnicach oraz kosztów odtworzeniowych nawierzchni ulic. Wybrano zadania inwestycyjne, które w tamtym okresie rokowały dofinansowanie. Niemniej polityka dofinansowania tego typu zadań, tj. porządkowania, uległa w międzyczasie zmianie i tych zadań nie dofinansowano samorządom.

Zadania związane z gospodarką ściekową, w tym związane z podłączaniem nieruchomości do sieci kanalizacyjnej, nie były finansowane z opłat i kar, o których mowa w art. 403 ust. 2 ustawy *Prawo ochrony środowiska*⁵⁶. Zastępca Prezydenta wyjaśnił, że przyłączanie nieruchomości nie należy do obowiązków i zadań realizowanych przez Gminę Miasto Rzeszów, w związku z tym nie może być tu mowy o żadnym finansowaniu lub dofinansowaniu wykonywania przyłączy nowobudowanych.

⁵⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 1219 ze zm.

Środki finansowe zapewnione w budżecie Miasta na lata 2018 – 2020 umożliwiły zakończenie w terminie określonym w AKPOŚK 2017 – wszystkich trzech, realizowanych w okresie objętym kontrolą, etapów przedsięwzięcia *Porządkowanie kanalizacji w obrębie ulic Dąbrowskiego, Reformackiej, Langiewicza, Przemysłowej, Boya Żeleńskiego* oraz trzech spośród pięciu realizowanych w tym okresie etapów przedsięwzięcia *Porządkowanie kanalizacji sanitarnej i deszczowej w rejonie zlewni potoku Mikośka – etap II*. Zakończone etapy zrealizowano do 30 lipca 2019 r. Termin realizacji dwóch niezakończonych etapów ustalono na 30 kwietnia 2022 r.

(akta kontroli str. 378, 648-651)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

3.2. Finansowanie zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych

Opis stanu
faktycznego

W latach 2018 – 2020 (do 30 września), na realizowane za pośrednictwem Urzędu przedsięwzięcia w zakresie gospodarki ściekowej, poniesiono wydatki w wysokości 3.424,5 tys. zł, z czego: w 2018 r. – 1.431,1 tys. zł, w 2019 r. – 1.993,4 tys. zł. Przedsięwzięcia te sfinansowano środkami własnymi, zabezpieczonymi w budżecie Gminy⁵⁷. W 2020 r. (do 30 września) nie poniesiono wydatków na te zadania.

Wydatki na realizację przedsięwzięć zostały poniesione w wysokościach podanych w harmonogramach ich finansowania, określonych w załącznikach do umów na wykonanie prac. Większe wykonanie wydatków na porządkowanie kanalizacji w rejonie zlewni potoku Mikośka, o 117,8 tys. zł, w stosunku do kwot wykazanych w harmonogramach, wynikało z dokonania w 2018 r. zapłaty za opracowanie dokumentacji projektowej. Większe wykonanie wydatków na porządkowanie kanalizacji w obrębie ulic Dąbrowskiego, Reformackiej, Langiewicza, Przemysłowej, Boya Żeleńskiego, o 7,9 tys. zł niż w harmonogramach, spowodowane było zapłatą 3 tys. zł za zabezpieczenie rozszczeń Agencji Mienia Wojskowego oraz 4,9 tys. za opracowanie dokumentacji projektowej. Kwoty poniesionych wydatków zostały uwzględnione w sprawozdaniach z realizacji KPOŚK w 2018 i 2019 roku.

(akta kontroli str. 378, 648-678)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie, nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Działania w zakresie zapewnienia finansowania przedsięwzięć w zakresie gospodarki ściekowej, realizowanych za pośrednictwem Urzędu, sprowadzały się do zabezpieczenia środków w budżecie Miasta. Środki te rezerwowane były w ramach możliwości budżetu. Zakres wykonanych prac uzależniony był od wysokości zabezpieczonych środków.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o:

⁵⁷ W okresie objętym kontrolą, zadania w zakresie gospodarki ściekowej na terenie Miasta realizowane były także przez MPWiK. MPWiK zrealizował dwa przedsięwzięcia w ramach KPOŚK oraz 61 przedsięwzięć poza tym programem. Na przedsięwzięcia w ramach KPOŚK wydatkowano 49.929,1 tys. zł, z czego: 8.207,3 tys. zł ze środków własnych, 34.709 tys. zł z Funduszu Spójności oraz 7.012,8 tys. zł z pożyczki w Wojewódzkim Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie. Na zadania realizowane poza KPOŚK wydatkowano 21.896 tys. zł. Zadania te sfinansowano ze środków własnych spółki.

1. typowanie zadań do wykonania, w ramach KPOŚK, posiadających ustalony zakres rzeczowy oraz w oparciu o rzetelne przesłanki co do możliwości ich realizacji;
2. zapewnienie rzetelnego sporządzania sprawozdań z realizacji KPOŚK;
3. wzmoczenie nadzoru nad sposobem postępowania z nieczystościami ciekłymi przez właścicieli nieruchomości zbierających je w zbiornikach bezodpływowych i korzystających z przydomowych oczyszczalni;
4. zapewnienie rzetelnego prowadzenia ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków oraz podjęcie działań zmierzających do jej uaktualnienia i pełnego ewidencjonowania nieruchomości wyposażonych w te urządzenia;
5. organizowanie opróżniania zbiorników bezodpływowych w przypadkach nieudokumentowania realizacji tego obowiązku przez właścicieli nieruchomości;
6. zapewnienie identyfikowania wszystkich nieruchomości, których właściciele mają obowiązek przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej;
7. egzekwowanie obowiązku przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej;
8. weryfikowanie prawidłowości danych dotyczących ilości ścieków odebranych ze zbiorników bezodpływowych i przekazanych do stacji zlewnej, wykazywanych w sprawozdaniach przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie opróżniania tych zbiorników i transportu nieczystości ciekłych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, 21 kwietnia 2021 r.

Kontroler
Roman Tadla
Główny specjalista k. p.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie
Dyrektor
Wiesław Motyka

/-/

/-/